

Lütfiye Hala

Gönül Sungurlu Dervişoğlu

Değerli arkadaşım Münevver Özaydın’a,

Bu benim yedinci kitabım. Daha önce art arda üç anı kitabı, sonra da iki roman ve bir şiir kitabı yazdım. Şimdi geriye dönüp bakınca en zor olanı başlamakti diye düşünüyorum. Yazmaya başladığımda çevremdeki herkesten çok teşvik aldım. Ancak babamı anlattığım ilk kitabımı yazmaya başlamamda bana çok büyük teşvik ve desteği olan sevgili arkadaşım Münevver Özaydın’ın yeri ayrıdır. İlk kitabımda olduğu gibi yine anılarımı aktarmaya çalıştığım bu kitabımı değerli arkadaşım Münevver Özaydın’a ithaf etmek istiyorum.

“Gönül, bana anlattığın gibi yaz,” demişti. Ben de hep öyle yazmaya çalıştım.

Gönül Sungurlu Dervişoğlu

Lütfiye Hala

Yazan

Gönül Sungurlu Dervişoğlu

Yayıma hazırlanmasında katkıda bulunanlar

Bora Bilgin

Ertuğrul Anıl

Tayfun Bilgin

Kitap Tasarımı

Cüneyt Süer

Kapak Tasarımı

Bora Bilgin

Renk ayrımı, baskı ve cilt

Bizim Matbaa

www.bizimmatbaa.com.tr

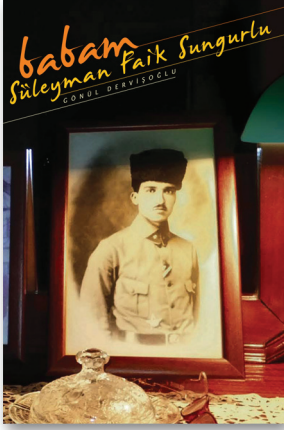
(0212) 280 38 50

1. baskı

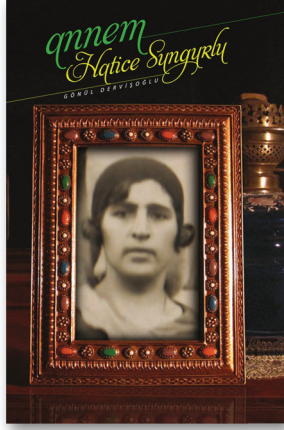
İstanbul, Ekim 2021

Lütfiye Hala

Gönül Sungurlu Dervişoğlu

Ağustos 2014

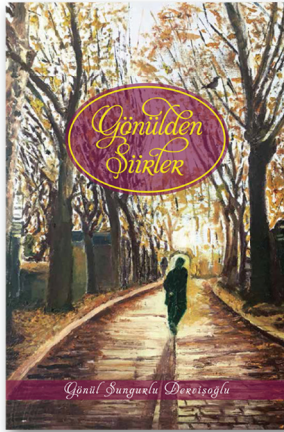
Aralık 2016

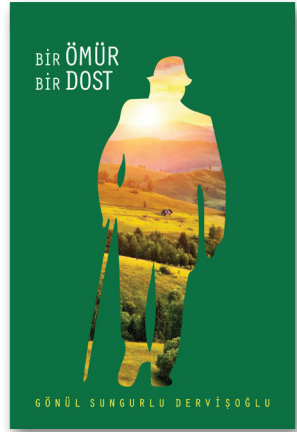
Nisan 2018

Haziran 2019

Mart 2020

Ağustos 2020

Önsöz

İnsanlık tarihi boyunca nice kabiliyetler daha meydana çıkmadan kaybolmuşlardır. Bunların birçoğu muhtemelen kendilerinin dahi kabiliyetlerini fark etmemişlerdir. Bulundukları ekonomik ve sosyal şartlar da kabiliyetlerini göstermek için müsait olmayabilir. Bu hususta kaybedenler ise çoğunlukla kadınlardır.

Annem 1915 – 17 yılları arasında Çamlıca Kız Lisesi’nde okurken İstanbul’un işgaline karşı Sultanahmet mitingine katıldığında Halide Edip’in konuşması onda büyük bir vatan aşkı doğurmuş ama aynı zamanda okuyup yazar olmak hevesi de uyandırmıştı. Gümüşhane’ye dönüp evlendikten sonra yedi çocuk sahibi olunca artık yazarlık düşünecek hali kalmadığını ileri yaşlarında bize anlatırdı. Gönül ablamın ise önü her zaman açıktı. Şair olan babamız kızlarına çok değer verir, onların okumalarını, gelişmelerini teşvik ederdi.

Zeki ve güzel olduğu kadar aynı zamanda adaletli, merhametli, eli açık ve fedakâr bir karaktere sahip olan ablam her zaman ailenin bütün müşkülâtlarında yol gösterici olmuş ve bizlere fikirleriyle yardım etmiştir. Biz her zaman birbirimizle irtibatı olan tek yumruk gibi bir aileyiz. Buna rağmen ileri yaşlarına kadar Gönül ablamın yazma konusundaki kabiliyetini sezemedik. Ta ki babasını tanıtmak için hatıratını kaleme alıncaya kadar. Belki biz fark edememiştik ama onun yazılarını gören herkes hayranlıklarını ve şaşkınlıklarını ifade edip kendisini teşvik etmeye başladılar.

Yazılarında görüyoruz ki müthiş bir müşahade yeteneği var. Yaşadığı İstanbul, Trabzon, Erzurum ve Gümüşhane’nin bütün farklı sosyal yapılarını ve yaşayışlarını tespit etmiş. Bilhassa çocukluğunun geçtiği Bayburt’taki tespitleri yörenin halk kültürü ve ananeleri

üzerine araştırma yapacaklar için bulunmaz bir kaynak teşkil ediyor. Bu kitabında da gördük ki Lütfiye halamı da aynı güzellikte ve detayda anlatmış.

İfadesi güçlü, yorucu olmadan meramını çok net anlatıyor. Yazılarındaki üslup, kurgu, detay ve sonuç okuyan ve edebiyattan anlayanlar tarafından takdir ve tebrik ediliyor.

Sevgili ablam, biz seni çok seviyoruz. Meziyetlerin için seninle zaten övünüyorduk. Bize övünmek için bir de yazarlık hediye ettin. Yorulmadan yeni kitaplar çıkartıyorsun. Senden daha çok eserler bekliyoruz. Başarılar diliyoruz.

Oltan Sungurlu

Giriş

Babamın yedek subayken tanışıp görüştüğü bir paşa vardı. Adını Fasih Paşa diye hatırlıyorum. Ailesiyle beraber Erzurum'dan Trabzon'a geçerken babamı görmek için Gümüşhane'ye uğramıştı. Onlar babamla beraber çarşıya gittiler, eşi ve oğlu da bizimle beraber evde kaldılar. Oğlu dediğim de yetişkin bir genç doktor ve hatta başarılı bir beyin cerrahı olmuştu. Biraz kilolu ama oldukça uzun boylu bir adamdı. Lütfiye halam onu görünce,

“Aah ah!” dedi. “Benim oğlum sizden büyüktü. Yaşasaydı o da şimdi sizin gibi ya doktor ya da paşa olmuştu!”

Ben şaşırdım. Hayatımda ilk defa halamın bir oğlu olduğunu duyuyordum. Bugüne kadar bize sadece tek kızı Servet'ten bahsetmişlerdi. O şaşkınlıkla,

“Hala, senin oğlun var mıydı?” diye sordum.

“Tabi vardı ya! Ne güzel çocuktü! Akıl desen akıl kutusu, boy pos nah şurdan aşağı yerinde, güzellik desen yeni doğmuş ay gibi, ne harika bir çocuktü!”

İyice hayret içinde kaldım.

“Şimdiye kadar neden hiç bahsetmediniz?” derken anneme baktım.

Annem hiç sesini çıkarmadı. Halam ise anlatmaya devam ediyordu;

“Çok güzel çocuktü, çok! Doğarken ebeler kolunu bacağını kopardılar. Beni de sakat ettiler, bir daha çocuğum olmadı.”

Şimdi anlaşıldı durum. Halamın doğumda ölmüş çocuğu

olduğunu da bilmiyordum ama bebekliğini bile yaşayamamış bir çocuğa böyle yetişkin birisiymiş gibi methiyeler düzmesi sadece bana değil herkese komik gelmiş olmalıydı. Ancak kimse gülemedi çünkü odadaki en yaşlı kimse halamdı ve ayrıca misafirlerimiz vardı.

Akşam babam geldiğinde ona bu olayı gülerek anlattım. Ona da komik gelecek diye düşündüm. Babam yine ablasının tarafını tuttu;

“Tabi öyle diyecek kızım,” dedi. “Lütfiye halan zeki kadın, gençliğinde de çok güzeldi. Eşi Yaver Efendi desen, ha keza! Boylu poslu, yakışıklı, hem de çok akıllıydı. Onların çocuğu başka türlü olabilir mi?”

Babam zeki bir adamdı. Halamı hafife almamızı istemediği için böyle konuşuyordu. Ben halamı tanıyor, biliyordum. Ama yine de beni şaşırtıyordu. Bazı konuşmaları, davranışları akla uygun gelmiyordu. Onun geçmişini bu denli yok kabul etmesini, gençliğindeki bütün o lüks hayatı sanki hiç yaşamamış gibi davranmasını anlamıyordum. Bizimle beraberken gördüğümüz yaşantısında geçmişin bir izine rastlamak mümkün değildi. Anılarını öyle silmiş ki, çok sevdiği kızı Servet’in bahsinde bile o yaşantıyı anlatmaz, sadece “Servet’im, Servet’im!” diye söylenirdi. Ben onu bildiğimi, tanıdığımı zannetsem bile babam gibi olamıyordum. Bir insanın kendi isteğiyle ikinci bir hayata geçerken ilkinin unutulmasını ve eskisinin tersi bir yaşantıyı, üstelik bu kadar katı bir şekilde kabullenmesini anlayamıyordum.

Öte yandan, bu yeni kimliğiyle yine de çevresindeki herkesin sevgi ve saygısını hiçbir ihtiyara nasip olmayacak kadar görmesine de şaşıyordum. Dini bütün ve ibadetine düşkün birisine gösterilen saygının yanında aynı zamanda hemen herkes onun ne kadar zeki bir kadın olduğunu da söylerdi. Halamın müthiş bir hafızası ve Gümüşhane’deki hemen her aile ile ilgili bilgisi olmasının da bunda

payı vardı. Ancak her ne kadar birçoğu bana akla aykırı ve komik gibi gözükse de onun bu farklı davranışları ile beraber çevresindeki tüm insanlara ve tüm canlılara gösterdiği sevgisinin onun bu kadar sevilmesi ve sayılmasının esas sebebi olduğunu düşünüyorum.

Sizlere hayatımda tanıdığım en nevi şahsına münhasır insanlardan birisi olan Lütfiye halamı anlatmak istiyorum. Bizim onu tanıdığımız dönemlerde aile için biraz Nasrettin Hoca gibi bir insandı, bazen komik bazen düşündürücü. Ben onu bildiğim gibi anlatmaya çalıştım. Okuyanlar nasıl bir yorum yaparlar bilemiyorum. Ben kendi gözümde halamı, Anadolu kadınlarının örf ve adetlerini kabullenmesine rağmen yaşadığı olaya ruhu ve hissiyatı ile isyan eden ve başka bir limana sığınma ihtiyacı duyarak dine sarılıp, içindeki aşkı ve sadakati tanrı sevgisiyle dolduran bir kişi olarak görüyorum. Onunla yaşadığım anılarımı okurken halamın bize bazen komik bazen ilginç gelen davranışlarına şahit olacaksınız ve satır aralarında onun uzun ömründe nasıl iki farklı hayat yaşamış olduğunu ve içindeki tanrı sevgisinin yeryüzündeki tüm canlılara nasıl yansıdığını da göreceksiniz.

Bu kitabı yazarken Lütfiye halamın halen hayatta olan torunlarından, akrabalarından ulaşılabildiklerime de danıştım. Lütfiye halamın maalesef elimizde hiç fotoğrafı yok. Ancak çocuklarının, torunlarının bende olmayan bazı resimlerini de temin edip kitaba eklemeye çalıştım. Bu vesileyle Sidal Tan, Canan Erden, Dilek Bayraktar, Mualla Kaplan ve İsmail Soysal'a verdikleri bilgiler ve gönderdikleri fotoğraflar için teşekkürlerimi sunmak isterim.

Hayatında En Sevdığı İnsan

Lütfiye halam, dedem Mahmut Radi'nin en büyük çocuğudur. Aile içinde çok sevilip el üstünde tutularak yetiştirildiği gibi, Lütfiye halam için de hayatta en sevdiği kişi hep babası Mahmut Radi olmuştur. Bu yüzden önce dedem Mahmut Radi'yi anlatmam gerek. Ancak ben dedemi sağlığında görüp tanıyamadım. Benim doğumumdan çok önce vefat etmiş. Onu babamın, belki daha da çok Lütfiye halamın anlattıklarından tanıdık.

Dedem Mahmut Radi'nin elimdeki tek resmi.

Babam Süleyman Sungurlu, kendi yazdığı “Bir Aile Sicili Hikâyesi”nde Mahmut Radi’yi aşağıdaki şekilde anlatmış:

“Babam Mahmut Sabri, rumi tarihle 1262 (miladi 1846) senesinde eski kasabanın Gözaçan Mahallesi’nde doğmuş ve rumi 1324 (miladi 1908) senesinde 62 yaşındayken, Kürtün nahiye merkezi olan Cayra Köyü’nde vefat etmiş. Ben o zaman henüz on üç yaşlarında idim.

Babamın isminin Mahmut Sabri olduğunu yazdım, çünkü öyledir. Hatta mühründe de Mahmut Sabri olarak yazılıydı. Hâlbuki nüfusta ismi Mahmut Radi olarak kayıtlıdır. Babam ise bu ‘Radi’ mahlasını yalnız şiirlerinde kullanırdı.

Babam uzuna yakın orta boylu,

top çeneli, geniş omuzlu, yeşile okşar ela gözlü, kumrala okşar buğday benizli müşekkel bir zattı. Sağ elinin orta parmağı vaktiyle geçirdiği bir kaza neticesi çıkmış ve tam yerine getirilememiş olduğundan orta mafsaldan içeri bükük kalmıştı. Parmaklarını açtığı zaman, bu parmak açılmazdı. Okur-yazar değildi ama Kuran-ı Kerim 'i ve buna benzeri harekeli yazıları mükemmel okurdu. Eski Arap harfleriyle yazı yazmasını bilmez, fakat uzun yılların melekesi neticesi olarak gelen tahriratları ve yazıları okurdu. İfadesinin düzgünlüğünü ve çok muntazam cümlelerle dikte ettirdiğini, yanında çalışan arkadaşlarından dinledim. Genç yaşında işrete müptela ise de otuz yaşlarında gördüğü bir rüya üzerine işreti terk etmişti.

Sigara içmez, buna mukabil nargile içerdi ve fazla tiryakisiydi. Akaidine çok sağlam olup, beş vakit namazını kılar, orucunu tutar ve her sabah Kuran 'ını okurdu. Halka karşı muamelesi mutedil olup, daima okşayıcı cümlelerle halkı kendisine bağlar ve herkes tarafından sevilirdi. Zamanın sayılı halk şairlerini mat edecek kudrette şairliği vardı. Babam şiirlerini irticalen söylerdi. Muhtelif mevzu ve koşma, semai, kalender, müstezat, divan, destan, tatyan gibi çeşitli halk usullerinde yüzlerce şiiri varsa da çok azı muhafaza edilmiştir.

Babam yukarıda işaret ettiğim üzere okur-yazar olmadığı halde jandarma teğmeni olmayı başarmıştı. Eskiden değil jandarma, ordu zabitanı bile erlikten başlayarak ve derece derece terfi ederek yükselen ağa subaylarla idare edilirdi. İmzasını atamayan ordu komutanları bile vardı. Babam da işte bu şekilde erlikten başlayarak jandarma mesleğinde derece derece terfi ederek teğmen olmuştu.

Babamın hasletlerinden birisi de nüktedan, hazır cevap olması, bulunduğu meclislere neşe saçacak kabiliyette bulunmasıdır. Bütün bu iyi huylarına rağmen, kızdığı zaman hiddet ve asabiyetinin teskinine imkân bulunmazdı. Nadiren hiddetlenir, hiddetlendiği

zaman kızdığı kimseleri kolaylıkla affetmez; bununla beraber kin taşımazdı. Son derece merhametli ve şefkatliydi. Bonkördü, fakir fukaraya karşı zaif kalpliydi. Davudi ve çok güzel sesi vardı.

Babamın göğüs tutukluğundan (bronşit) vefat ettiğini söylemişlerdi. Zamanla babamın sıhhi durumu üzerinde yaptığım incelemeye göre bu durum şöyle olmuştur. Jandarma subayı bulunan babam, gençliğinde Torul'dan Gümüşhane'ye atının terkisinde hazineye ait bir parayı taşıyormuş. O tarihlerde yolların muntazam olmaması sebebiyle bir yerden diğer yere gidiş gelişler yaya veya binek hayvanları ile yapılmaktaydı. Köprülerin bulunmaması yüzünden suya vurmak suretiyle geçitlerin geçilmesi gerekiyordu. Torul ile Gümüşhane arasındaki Haraya deresini atla geçerken, mevsimin bahar olması dolayısıyla sular taşkın akıyormuş. Atın boyunu aşan su terkideki heybeyi düşürmüş ve suya gark etmiş. Babam devlet parası olan bu parayı kurtarmak için adamlar tutarak aramalar yapmış ve bizzat kendisi de meşgul olarak sonunda heybeyi bulmuş ve parayı kurtarmış ise de o tarihten itibaren göğsünden şikâyet ve öksürmeye başlamış. Babamda oluşan bu müzmin bronşitin nihayetinde ölümüne sebep olduğunu tahmin ediyorum. – Süleyman Sungurlu, Bir Aile Sicili Hikâyesi, Gümüşhane, 1960”

Babamın bu yazdıklarından daha fazlasını babasına olan hayranlığı sebebiyle halamdan da sürekli dinlerdik. Halamın dünyada en kıymet verdiği insan babasıydı. Onun güzelliğinden, yakışıklılığından, çok şık ve zevkli giyinmesinden, şairliğinden, sesinin güzelliğinden, her meclise davet edilmesinden sürekli bahseder, atının koşum takımlarının ve eyerinin özel yaptırılmış olduğundan, o zamanlar kahve daha yaygın olmasına rağmen dedemin çaya olan düşkünlüğüne kadar birçok özelliğini de anlatırdı.

Dedemden kalan bazı eşyaları ben de biliyorum. Sarı pirinçten çok orijinal bir semaveri vardı. Jandarma teğmeni olarak görevi

gereği uzun süreler evden uzakta bulunması sebebiyle gittiği her yerde kullanabilmek için atının heybesinde taşımış bu semaveri. Normal semaverlere göre daha kısa ve gövdesi yassıydı. Ayakları ve demliğin oturtulduğu kafesi sökölüp ayrılabilirdi. Altındaki tepsisiyle beraber tüm parçalarını atının heybesine yerleştirip taşımış. Bu pirinç semaverler Rusya'dan gelmeydi. Yine pirinçten yapılma sinili mangalı, abdest ibriği ve leğeni gibi pirinç eşyaları da hep Rus malıydı. O vakitler özellikle Trabzon limanı üzerinden Rusya ile ticaret ilişkileri yoğun olduğu için bu ve benzeri malzemeler daha çok Rusya'dan gelirdi. Bu semaveri gibi aynı şekilde yine atının heybesinde taşıdığı bir nargilesi vardı. Bundan ayrı bir ikinci nargilesi de evdeydi. Kesme camdan büyük bir şişesi ve gümüş başlığı olan çok güzel bir nargileydi bu. Güzel ve kaliteli eşyaları kullanmayı severdi. Hokkalı kalemi, tömbeki kabı ve kamçı sapı savat işli gümüşlendi.

Mahmut Radi iki defa evlenmiş. İlk eşi Zekiye Hanım, Daltaban semtinde Bağanoğulları'ndan Ömer Ağa'nın kızıymış. Babamın notlarında yazdığına göre, Ömer Ağa vaktiyle İstanbul'da sarayda padişahın bahçıvanbaşısı olarak çalışan ve hali vakti yerinde birisiymiş. Ömer Ağa'nın kayın biraderi Gümüşhane'nin eski ailelerinden Güzelhasanoğulları'ndan olan Mehmet Bey de yine sarayda o zamanın padişahı Abdülaziz'in vekilharcı olarak görev yapmış.

İstanbul'da büyüyüp terbiye almış çok kibar bir hanım olan Zekiye Hanım ile olan evliliğinden Lütfiye ve Havva isminde iki kızı ve Ali Rıza isminde bir oğlu olmuş. Zekiye Hanım'ın vefatı sonrasında 1889 yılında ikinci evliliğini Müezzinoğulları'ndan Ahmet Efendi'nin kızı Nazife Hanım'la yapmış. Yine Gümüşhane'nin eski ailelerinden biri olan Müezzinoğulları mazbut, kuralcı, biraz tutucu ve çok çalışkan olarak bilinirlerdi. Bu evlilikten

de Süleyman Faik isminde bir oğulları, yani babam doğmuş.

Babaannem Nazife Hanım ve dedem Mahmut Radi birbirlerine karşı her zaman çok saygılı, hürmetkâr ve sevecen olmuşlarsa da zannediyorum ki ruhen birbirlerine biraz mesafeliydiler. Belki de o yüzden babamdan başka bir çocuk yapmadılar.

Dedem Mahmut Radi'nin ilk eşi Zekiye Hanım o şekilde yetiştirildiği için ev işleriyle hiç ilgilenmezmiş. Nazife Hanım ise tam tersine ev işlerinden başka bir şeyle uğraşmazmış. Bütün evi çekip çevirir, nereye ne alınacak ne yapılacak ise ondan sorulurmuş. Babam annesini aşağıdaki şekilde tarif etmiş;

“Annem Nazife Hanım, salihat-ı hisyandan çok müdebbire, evine bağlı bir hanımdı. Gezip yürümeyi sevmez, dedikodudan hoşlanmaz, evinin işinden başka bir şey düşünmez, herkesle hatta en hırçın insanlarla ünsiyet etmesini bilen, beş vakit ibadetiyle meşgul bir hanımdı.”

Yavaş Yavaş

Gam leşkeri hücm eyledi bana,
Doldu derunuma nar yavaş yavaş.
Tabip ilaçların kâr etmez cana,
Açıldı yâreler sar yavaş yavaş.

Kurudu damarda kalmadı kanım,
Bu nasıl tecelli bilmem isyanım,
Kime canım dersem der çıksın canın,
Yüz çevirdi dostlar yâr yavaş yavaş.

Radi sen her işe oldun mu agâh,
Vay senin kavgalı başına eyvah,
Zamane dilberi fitne-i billah,
Edep hayâ gitti ar yavaş yavaş.

Dedem Mahmut Radi'nin bir şiiri

Lütfiye Halam ve Ailesi

Gençliğinde uzun boylu, beyaz pembe tenli, kumral saçlı ve düzgün endamlı bir kız olduğu ve Gümüşhane'nin güzel kızları arasında sayıldığı söylenen Lütfiye halam ilk çocuk olması itibariyle her zaman el üstünde tutulmuş ve biraz da şımartılmıştı. Babamın Lütfiye halamı tarifi şöyle:

Babam Süleyman Faik Sungurlu

“Lütfiye ablam, babamın ilk çocuğu olması dolayısıyla ailenin en sevgilisi olmuş, çocukluğundan itibaren naz-ü naim içinde büyümüş, her dediği her istediği yerine getirilmek üzere şımartılmış ve bu yönden her şeyi sorup öğrenmeye ve mütemadiyen konuşup dinletmeye alışmıştır. Evlendikten sonra da kocasının mevkiinin müsaadesi ve maddi durumlarının fevkaladeligi dolayısıyla adeta sultanlara mahsus bir hayat yaşamış, elini soğuktan sıcağa vurmamış, hiçbir hizmet görmemiş, daima emretmeye alışmış bir hanımdır.

Evinde eşiyle bir kızı ve kendisiyle üç nüfusluk bir aileden başka kalabalığı olmadığı halde hususi aşçı, aşçı yamağı, bulaşıkçı, kalfa ve orta hizmetçisi gibi beş nüfusluk bir iç teşkilatı ve kapısında ayrıca iki tane kapı uşağı bulundurmak gibi bir varlık içerisinde, ağzım ne yersin, sırtım ne giyinirsin kabilinden bir saltanat sürmüş, gerek kendisi ve gerekse kızı bu hayatları ve sayılamayacak kadar çok olan takı ziynetleriyle Gümüşhane'nin en zengin ve en üstün ailelerinin giptalarını çekmişlerdir. – Süleyman Sungurlu, Bir Aile Sicili Hikâyesi, Gümüşhane, 1960”

Lütfiye halamın babasına olan düşkünlüğü çok fazla olduğu için dedemin ikinci eşi Nazife Hanım eve gelin olarak geldiğinde babasını ondan kıskanmış. Babasına mümkün olduğunca kendi hizmet etmeye çalışmış. Lütfiye halam o tarihte kendisi de evli olmasına karşın, dedemin işi gereği evden uzak kaldığı her görevden eve dönüşünde, babasının evinde olmaya çalışır, onu kapıda kendisi karşılar, kahvesini kendi taşır. Ama babaannem Nazife Hanım da bu konuda bir sorun çıkartmamış ve durumu çok güzel idare etmiş. Lütfiye Halam babam Süleyman Sungurlu'nun doğumundan sonra ona da çok düşkün olmuş. Kendi babasına olan sevgisini onun oğluna da göstermiş. Babasının ölümünden sonra Nazife Hanım'a da çok sahip çıkmıştı. Babamın hatırasıdır derdi her zaman.

Lütfiye halam evlenme yaşına gelince amcası Bilal Efendi'nin evlatlığı olan Mehmet Yaver Efendi ile evlenmiş, tahminen 1892 yılında. Mahmut Radi ve kardeşi Bilal birbirlerine çok yakınlanmış ve aileleriyle beraber aynı evde oturlarmış. Lütfiye için daha iyisini mi bulacağız, yanımızda yetişmiş akıllı, becerikli, tahsilli, huyunu suyunu bildiğimiz birisi diye düşünülerek evlenmeleri münasip görülmüş.

Ben Yaver Efendi'yi Sorda'daki evlerinde oturduğu zamandan biliyorum. Çok sıkça bizim evimize gelirmiş. Ben de bize geldiği bir günü hatırlıyorum. Aslında dört yaşlarında olmam lazım ama evde Yaver Efendi gelecek diye konuşulduğunu, atıyla evimizin önüne gelip indikten sonra beni kucağına almasını ve bana şeker vermesini hatırlıyorum. Bunu hatırladığımı anneme anlattığımda bana inanmadı, sen bizim anlattıklarımızdan hatırladığını zannediyorsun, demişti. Bilemiyorum, belki de annemin dediği gibi bana anlatılanları zihnimde canlandırdığım için hatırladığımı düşünüyorum. Zaten çok kısa bir süre sonra Mehmet Yaver Efendi vefat etmiş.

Babamın anlatımıyla Yaver Efendi;

“Mehmet Yaver Efendi, aslen Kafkasyalıdır. Çerkes ırkındandır. Babası Çerkes Beylerindendir. Ruslarla yapılan harpte babasının şehit olması üzerine, çok küçük ve ikiz iki erkek yavrusuyla dul kalan annesi, harp içerisinde sahipsiz kalınca, bizzarur ikinci bir Çerkes’le evlenmiş. Bunu müteakip bulundukları havalinin kayıtsız şartsız düşman işgal ve idaresine geçmesiyle anavatana hicret etmek mecburiyetinde kalarak göçler meyanında Türkiye’ye gelmiş ve Trabzon’un Polathane (Akçaabat) Limanı’ndan karaya çıkmışlardır. Muhtemelen 1864 senesi.

Hükümet tarafından iskân bölgelerine tayin edilinceye kadar geçen birkaç gün için Polathane Limanı’nda kayıklar arasında barınmışlar. Bu sırada bu aileleri görmek için gelen halk kitleleri arasında, o zaman Tonya Nahiyesi Müdürü bulunan amcam Bilal Efendi ile o esnada Trabzon’da ağabeyinin yanında bulunan babam da varmış. Oraya vardıklarında, göçmenler arasında bir erkeğin kırbaçla bir kadını dövdüğünü görünce üzölmüş, sebebini sormuşlar. Türkçe bilenlerden birisi, “Bu kadın bizim beyimizin karısı idi. Kocası şehit oldu. Sahipsiz kalan kadın, ikiz iki yavrusu ile bu adama vardı. Şimdi bu adam diyor ki, ‘Ben senin çocuklarına bakamam ve istemem.’ Bunun üzerine geçinemiyorlar, kadını dövüyor.”

Bunu işiten amcam Bilal Efendi müteessir olmuş ve “Söyleyin bu adama, çocuklardan birini bana versin, evlat edeyim,” demiş. Dayaktan canı yanan kadın, henüz dört yaşlarında bulunan iki yavrusundan birini, yani eniştem Mehmet Yaver’i amcama teslim etmiş. Türkçe bilmediğinden göğüslerini işaret ederek, “Mememden ayırdım, veriyorum,” diye ağlamış. Babam çocuğu sırtına alarak kardeşi Bilal Efendi ile beraber Trabzon’da Şerife halamın evine getirmişler.

Büyük bir hata olarak, çocuğun hangi bölgeden, hangi memleketten hicret ettiğini ve Çerkeslerin hangi boyundan olduğunu, ana babasının isminin ne olduğunu sorup öğrenmemişler. Bu suretle Trabzon'dan Gümüşhane'ye getirilen çocuk, nüfusta dedem Ali Efendi'nin üzerine tescil edilmiş, kayden babamlara kardeş olmuştur. Bu suretle evimizde, ailemiz arasında büyüyen enişteme o zamanın usulünce dini tedrisat yaptırılmış ve henüz çok genç iken babamın yerine Yunan Harbi'ne askere gönderilmiş; mamafih, bilahare askerliğini yapmış.

Askerden terhisinden sonra bütün Gümüşhaneliler gibi, o da jandarma mesleğine intisap etmiş, zekâsı ve fevkalade cesareti dolayısıyla kısa zamanda bütün dereceleri terfi ederek jandarma süvari teğmenliğine yükselmiş ve Torul kazasına jandarma komutanı tayin edilmiştir.

O zaman kazalarda müddeiumumi (savcı) olmayıp, kaza jandarma komutanları müddeiumumilik vazifesini de görmekte olduğundan hem iyi bir kazanç sağlamış hem de cesareti ve başarısı ile o tarihlerde Trabzon Valisi bulunan Kadir Paşa'nın gözüne girmiş ve en itimat ettiği bendelerinden sayılmıştı. Eniştem daima iki üç tane o zamanın en kıymetli vesaiti olan binek atlarından taşırdı. O tarihlerde Gümüşhane'de hiçbir Türk'ün evinde alafranga yemek takımı yok iken, Yaver Efendi'nin evinde, Rusya'dan Torul'lu Rumlar tarafından getirilmiş muhtelif yemek takımları, en değerli İran halıları ve yine muhtelif cins alafranga at takımları, kumaşlar, mobilyalar adeta göz kamaştırırdı. Şimdi Süleymaniye dediğimiz eski şehirde, çiftçe çeşmenin üzerinde, üç kat üç dairesel bir evi ve Anuh Dağı dediğimiz tepenin eteğinde de iki katlı kendisinin oturduğu ikinci bir evi vardı. Sonradan Sorda'da Üçüncüzade Mürsel Bey'in bahçesini yedi yüz liraya alarak Sorda'ya yerleşti.

Nakdi servetinin mühim kısmını muhacirlikte yedi, kısmen de

damadı Hilmi'nin asker olması dolayısıyla onun Bandırma'da sahipsiz kalan çocuklarına gönderdi. Esasen, Hilmi evlendiği günden itibaren mütemadiyen para çekiyor, maaş ile idare edemiyordu. Hulasa, Servet babasının çok parasını yemiştir.

Hicretten döndükten sonra Hüseyin Soysal'ı damat yaptı. Elinde bulunan parasını da ona vererek müşterek ticaret yaptı. Emekli maaşı vardı, mülkü de kuvvetliydi. Ölünceye kadar bir sıkıntı çekmedi. 31 Mart 1935 tarihinde yaklaşık 80 yaşındayken Sorda'da vefat etti.

Yaver Efendi tekâmül ettikten sonra annesini ve kardeşini çok aramış ve Türkiye'ye gelen Çerkes ailelerden sordurmuş ise de vaktiyle adres alınmaması yüzünden bir şey bulamamıştır. Kendisi dindar, hayatında içki-sigara gibi mükeyyifata alışmamış, her türlü sefil hayattan kaçınmış, doğru ve dürüst, yalanı sevmeyen, mert ve merhametli bir zattı. Evleninceye kadar evimizde yaşadığı gibi, ablamla evlendikten sonra Torul'a tayin edilinceye kadar yine bizimle birlik olan eniştem, yaz aylarında ailesini Gümüşhane'ye gönderir, yine her yaz bizimle kalırlardı. Adeta ailemizin bir oğlundan farkı yoktu. Hepimize ayrı ayrı iyilikler etmiş, ağabeyime büyük yardımlarda bulunmuştur. Benim tahsilimde büyük rolü vardır. Babam öldükten sonra idadi tahsilimi onun sayesinde yaptım.

Hulasa, ailemiz arasında büyüyen ve nihayet eniştemiz olan Mehmet Yaver Efendi bütün ailemiz fertlerini bir baba şefkatiyle evlat gibi sever ve bizler de hepimiz ona bir ağabey hürmeti beslerdik. – Süleyman Sungurlu, Bir Aile Sicili Hikâyesi, Gümüşhane, 1960”

Babam kendi notlarında Mehmet Yaver Efendi'nin ikiz erkek kardeşi olduğunu yazmış ancak ben annemden dinlediğim kadarıyla erkek değil kız kardeşi olduğunu biliyordum. Ayrıca nüfusta Ali Efendi'nin (babamın dedesi, Mahmut Radi ve Bilal Efendi'nin

babası) üzerine kaydedildiğini ve babalarıyla kardeş olduğunu yazmış ama yaş itibarıyla daha çok küçük olduğu için Bilal Efendi'nin bir evladı gibi yetişmişti.

Babamın hicret diye yazdığı olay Birinci Dünya Savaşı sırasında Rusların Gümüşhane'yi işgali sebebiyle imkânı olan herkesin Gümüşhane'yi terk edip işgal süresi boyunca birkaç yıl daha batıdaki vilayetlere gitmesidir. Rus işgali Temmuz 1916'dan Şubat 1918'e kadar sürmüştür. Bu tarihler genellikle muhacirlik yılları diye anılır. Yaver Efendi ve Lütfiye halam da diğer Gümüşhaneliler gibi evlerini, eşyalarını bırakarak muhacir çıkmışlar. İki yıl boyunca Tokat'ta yaşamışlar. İşgal bitip Gümüşhane'ye döndüklerinde evlerinin tamamen yağmalandığını, tüm eşyalarının parçalandığını, bahçedeki ağaçlarının dahi gövdelerinden kesilip tarumar edildiğini görmüşler. Anlatılanlara göre, Rus askerlerin kendilerine engel olmaya çalışmalarına rağmen bu yağmalamayı daha çok Ermeniler yapmış. Öte yandan bildiğim kadarıyla muhacirliği sırasında Yaver Efendi, Rum ya da Ermeni bir ortak ile beraber ticaret yapıyordu. Hatta işletmek amacıyla bir gemi satın almışlar. Ancak bu girişim geminin daha birinci ya da ikinci seferinde batması sebebiyle başarısız olmuş. Bu muhacirlik yılları servetinin büyük bir kısmını yitirmesine sebep olmuş.

Herkes ona Yaver Efendi derdi ancak gerçek adı Mehmet'ti. Trabzon Valisi'nin yaveri olarak çalıştığı dönemden kalma bu ismi daha sonra nüfus kaydına da ekletmiş ve resmi olarak Mehmet Yaver adını almıştı.

Yaver Efendi ve Lütfiye halamın evliliklerinden bir kızları oldu, Servet. Servet, yaşantısı ve güzelliği ile meşhur idi. Lütfiye halamın da gençliğindeki güzelliğinden çok bahsedilirdi ama Servet'in güzelliği onu geçmiş. Çarşıya veya hamama gitmek için evden beraber çıktıklarında Gümüşhanelilerin onlara bakmak için pencerelere çıktığını söylerler.

Babamın notlarından öğrendiğimize göre Servet, tahminen 1910 senesinde Kırşehirli Mehmet Hilmi isminde bir nafia kondüktörü (fen memuru) ile evlenmiş. Şehre memur olarak gelen Hilmi Bey Servet'i görüp âşık olmuş ve görücüleri araya koyarak istetmiş. Bu evliliğe başlangıçta Mehmet Yaver Efendi rıza göstermemiş. Hilmi Bey'in memur olması sebebiyle başka illere tayin olacağını düşünerek kızının da onunla beraber Gümüşhane'den ayrılacak olmasını istememiş. Ancak Hilmi Bey çok ısrar etmiş. Onun bu ısrarından Servet Hanım da etkilenererek o da evlenmek istemiş. Lütfiye halam da onun isteğine uymuş, Yaver Efendi'ye, "Elin oğlu aşkından verem mi olsun," diyerek Mehmet Yaver Efendi'yi zorla da olsa ikna etmiş.

Nitekim evliliklerinden bir sene sonra Hilmi Bey Balıkesir'e tayin olunca Servet Hanım ile beraber Gümüşhane'den ayrılmışlar. Yaver Efendi bu duruma çok üzölmüş. Tek çocuğuna sebep olduğunu ve onu çocuksuz bıraktığını söyleyerek Lütfiye halamı çok suçlamış. Artık kendisinin de çocuğı olmayan Lütfiye halam, Yaver Efendi'nin bu şikâyetlerinden yorulunca bu sefer kocasını tekrar çocuk sahibi yapmak için ikinci defa evlenmeye razı etmiş. Lütfiye halam da kocasına münasip bir eş bulabilmek için kendisi bilhassa uğraşmış. Böylece Mehmet Yaver Efendi ikinci evliliğini de Ayşe Hanım ile yapmış.

Ayşe Hanım ile aralarında oldukça yaş farkı varmış ama iyi anlaşmışlar. Kısa boylu, balıketinde, derli toplu bir kadındı. Çok iyi huylu, sevecen ve çok çalışkandı. Bizimle halalarımızdan bile fazla ilgilenirdi. Biz de onu halamız bilir, öyle çağırırdık. Hatta Ayşe halamın öz halam olmadığını ben çok sonraları öğrenmiştim. Yaver Efendi'nin bu evliliğinden Zekiye, Asiye, Besire, Nebiha isimlerinde dört kızı ve Harun isminde bir de oğlu dünyaya gelmiş. İlk kızı Zekiye'nin ismi Lütfiye halamın kendi annesinin ismiydi. Mehmet Yaver Efendi'nin ismi de Harun'dan olan torununda yaşıyor.

Ayşe hala, kızı Zekiye'den olan torunu Rezzan Soysal ile birlikte.

Lütfiye halamın bir ömürde iki farklı hayat yaşadığını söylemiştim. İşte onun ikinci hayatı Yaver Efendi'nin bu ikinci evliliği ile başlamış. Aslında bugün için biraz garip gözüken bu durum o zamanlar o kadar yadırganan bir şey değildi. Tüm Anadolu'da olduğu gibi Gümüşhane'de de çocuk sahibi olabilmek için ikinci ve hatta üçüncü eş almak sık görülen bir durumdu.

Yaver Efendi'nin Ayşe haladan olan tek oğlu Harun.

Koşullardan ve zaruretlerden ortaya çıkan Anadolu kadınının bu kaderini halam da yaşamış. Ama onun durumu yine de farklıydı. Genellikle eve yeni bir kadın geldiğinde ilk eş artık büyük hanım olur, yani bir tür hanım ağa rolüne geçer. Evin idaresi onun elindedir. Nereye ne alınacak, ne yapılacak kararlarını o verir. Ayrıca ikinci eşten bile olsa çocukların bakımı ve terbiyesiyle yine o ilgilenir. Yeni

gelin ise çocuk doğurur ve ev işlerine koşturur. Evde iki kadın bulunduğunda genellikle rol dağılımı böyledir. Ama halamın durumu böyle cereyan etmemiş. O bu rollerin hiç birini üstlenmek istememiş. Üstelik o güne kadar yaşadığı lüks yaşam tarzını tamamen terk ederek bambaşka bir kişiliğe bürünmüş. Evin yaşantısı ile ilişki kurmamış. Ne ev işleriyle ilgilenmiş, ne de çocuklarla. Evin ve çocukların idaresini Ayşe Hanım'a bırakmış ve kendini tamamen ibadete vermiş. Ancak Ayşe Hanım'a karşı hiçbir zaman olumsuz bir tavrı olmadı. Tam tersine hem onu hem de çocuklarını çok sever ve kollardı. Ayşe Hanım bizim için de çok değerliydi ve Lütfiye halam gibi onu da halamız sayar öyle çağırırdık.

Ben halamı Yaver Efendi'nin vefatından sonra tanıyabildim. Halam eskilerden ve özellikle babasından mütemadiyen bahsetmesine rağmen Yaver Efendi'nin adını anmazdı. Ne ondan, ne de geçmişte yaşadığı lüks yaşantıdan bahsetmezdi.

Öte yandan Yaver Efendi onun gibi yaparak kendini geri çekmemiş. Evliliğini sürdürmek için halama mesafe koymamış. Babaannem Nazife Hanım, Lütfiye halamın bu ikinci eş olayından etkilenmemesi ve aynı zamanda Yaver Efendi'nin yeni eşiyle baş başa kalabilmesi için sık sık halamı kendi evlerine davet edip bir süre onlarda kalmasını istemiş. Bu durumlarda bile Yaver Efendi onun kendisini uzaklaştırılmış gibi hissetmesini istemediği için bir iki gün sonra eşinin peşine kendisi de gelip onunla beraber kalır ve evlerine beraber dönerlermiş.

Lütfiye halamın tek kızı Servet'in ise Hilmi Bey'den Necile ve Nezihe isimlerinde iki kız çocuğu olmuş. Babamın notlarında yazdığı üzere Hilmi Bey tek maaşla Servet Hanım'ın alışkın olduğu hayatı ona sağlamaya yetiemediği için Lütfiye halam kendi altınlarını, beşbiryerdelerini hep Servet'e göndermiş. Servet Hanım da öyle yetiştirilmediği için parasını idareli kullanamıyormuş. 1919 yılında

Servet Hanım'ın büyük kızı Necile Hanım ve eşi Mithat Bey.

kocası Hilmi Bey vefat edince çocukları ile beraber tekrar baba evine dönmek zorunda kalmış. O zaman da Lütfiye halam çok değerli bir gerdanlığını babamla beraber Servet Hanım'a göndermiş. Gümüşhane'ye rahatça gelebilsin diye bozdurması için.

Servet Hanım henüz yaşı çok genç olduğundan ikinci evliliğini de Gümüşhane'de Tapu Müdürü olarak bulunan ve babamın anlattığına göre aslen Musul vilayetinin Süleymaniye Sancağından olan Salih Bey'le yapmış. Bu ikinci kocasından da Bedii, Suphi, Gazanfer isimlerinde üç erkek ve Nesrin isminde bir kız çocuğu dünyaya getirmiş. Servet Hanım, memur olan bu ikinci eşiyle beraber birkaç farklı şehir dolaşmış. Yine kocasının görevi dolayısıyla gitmiş oldukları Silifke'de çocuk düşürmekten dolayı zehirlenerek henüz 36 yaşındayken vefat etmiş.

Servet Hanım ve ikinci evliliğinden olan oğlu Bedii.

Servet Hanım'ın bu genç yaştaki ölümünden tüm aile gibi babam da çok etkilenmiş ve bu ağıtı yeğeni Servet için yazmış.

Yeğenime Ağıt

Yıllarca okşayıp seni,
Büyütmüştüm gülmek için.
Son sonu terkettin beni,
Gözyaşımı silmek için.

Biriciktin Çerkez kızı,
Yuvamızın şen yıldızı,
Bana vermiş idin sözünü,
Sağ selamet dönmek için.

Sığamazken gönüllere,
Nasıl verdim yad illere,
Destan oldum ben dillere,
Şen yuvanı görmek için.

Sönmeden babanın kini,
Seni ele verdim deyu,
Ayırmamıştım ben seni,
Gurbet ilde ölmek için.

Balıkesir Bandırma'yı,
Gezdin aldın ilk yarayı,
Kurdum sana son yuvayı,
Elemin gidermek için.

Yaşamağa var iken ahdın,
Güldürmedi kara bahtın,
Genç yaşta devrildi tahtın,
Yüreğimi delmek için.

Erzincan'ı Amasya'yı,
Benimsemiştin Muğla'yı,
İçel'e attın binayı,
İlk eşine ermek için.

Hilmi'nin çiftte yıldızı,
Yetmez miydi bana sızı,
Eklediğin bu dört kuzu,
Ciğerimi bölmek için.

Yeni gelmiş idin çağa,
Başlamıştın dal budağa,
Otuz altıda toprağa,
Neye coştun girmek için.

Kimden küstün, kime kastın,
Ümitlerim birden kestin,
Ardınca ağlıyor Nesrin,
Gül yüzünü görmek için.

Duvakladın büyüğünü,
Kime verdin küçüğünü,
Sallanacak beşiğini,
Bezeyip düzeltmek için.

Başucunda kim ağladı,
Yanıp yüreğin dağladı,
Kefenini kim bağladı,
Tanrı'ya göndermek için.

Kapar iken gözlerini,
Dinleyeydim sözlerini,
Aradın mı kızlarını,
Son nefeste görmek için.

Çağlar durmaz gözüm yaşı,
Sineme bağladım taşı,
Terk ettim eşi kardeşi,
Servet sana gelmek için.

Süleyman Sungurlu, 1929.

*Servet Hanım'ın en küçük kızı
Nesrin (Fer).*

Halamın Ayakları

Ben Lütfiye halamın ancak yaşlılık dönemini hatırlayabiliyorum. Babama olan düşkünlüğü sebebiyle sıkl a bizim evimize gelirdi. Kendi  z kardeşleri, Ali Rıza amcam ve Havva halam da hayattaydı ama onlarla o kadar g r şmezdi. Babama olan sevgisi bir başkaydı. Babam doğduğunda halam zaten neredeyse otuzundaymış. Kendi babasına olan sevgisinden dolayı onun küçük oğlunu da kendisine emanet bir evlat gibi görür, hem çok sever hem de çok sayardı. Birkaç ayda bir yaklaşık iki hafta bizde kalırdı.

Benim hatırladığım zamanlarda halam yetmişli yaşlarındaydı. Onun güzelliği ile ilgili anlatılanlar hep geride kalmıştı. İskelet  zerine bir deri çekilmiş gibi zayıftı. Elleri zayıflıktan birer kanca gibi g z k rd  bana. Daima robadan b zg l , aşağı düz inen elbiseler giyerdi. Bu elbiselerinin iki yanında birer cebi vardı. Birinde mendili, diğerinde tespihi dururdu.  zerine yazın bir yelek, kışın da bir hırka giyerdi. Halamın kocaman ayakları vardı. Bizim ailede ayaklar hep büyüktür zaten. Ancak halamın zayıflığı yüzünden ayaklarının büyüklüğü daha çok dikkati çekerdi. Kendisi ise tam tersine ayaklarının aslında ne kadar güzel olduğunu anlatırdı. Çok sıkl a, çocukluğunda evlerinde hizmetli olarak  alışan Ermeni bir yardımcısının ona ayakkabılarını giydirirken, “Kurban olsunlar senin güzel ayaklarına,” dediğini söylerdi. Herkesin anlattığı esas kendi güzelliğinden bahsetmek yerine sıkl a ayaklarının güzelliğinden bahsetmesi bana aslında ayaklarıyla hep dertli olduğunu düşündürmüştür. Zaten babam da halam için, onun ayakları oldubitti hep büyüktü, diye anlatırdı.

Hayvan Sevgisi

Lütfiye halamın doğum tarihi konusu o zamanki kayıtların çok sağlıklı olmaması sebebiyle çok net değil. Babamın yazdığına göre öldüğünde 95 yaşındaydı. Ancak yüz yaşını aştığını söyleyenler de var.

Halamın tahminen doksan yaşlarına yakın olduğu bir zaman nüfus sayımı yapıyordu. Sayım görevlisi olarak evimize iki genç delikanlı geldi. Lütfiye halam da bizde misafir olarak yazılacak. Görevliler ona sordukları zaman 70 yaşında olduğunu söyledi. Genç çocuklar saygısızlık etmek istemiyorlar ama görünen köy kılavuz istemez, “Hanım teyze, sanki sen biraz daha yaşlısın,” dediler.

Halam orada oturmakta olan babamı göstererek, “Koskoca nüfus müdürü kardeşim benim yaşımı bilmiyor da bu yeni yetmeler mi bilecek,” diye cevaplamıştı.

Her şeye rağmen ölene kadar halamın zihinsel melekelerinde hiçbir eksiklik yoktu. Ben onu ilk tanıdığımda nasılsa, ölene kadar hep aynı kaldı. Hep tevekkül içinde, dünyevi hırslardan tamamen arınmış, ibadet, sevgi ve ihtiyaç sahiplerine yardım için adanmış bir hayat yaşıyordu.

Onun geçmişinde yaşadığı varlıklı yaşantıyı ben görmedim ama büyüklerimden dinledim. Kendisi ise bu yaşantısından katiyen bahsetmezdi. Bunu kendi zihninden tamamen silmiş, o yaşantıyı hiç yaşamamış gibi davranırdı. Geçmişinden andığı tek şey, her zaman büyük bir hayranlıkla ve çok sık bahsettiği babasıydı.

“Babacığım bütün hayvanları çok severdi,” derdi. Parmağını uzatıp gösterir, “Nah bu kadar altı köfte verirdi kapıdaki kediye. Siz hiç kedilere köfte kızartıp verdiniz mi?” diye sorardı.

Bir seferinde Ayhan ablam,

“Halacım altı tane köfteyi annem bize vermiyor, kediye nereden verelim?” demişti.

“Yok, kızım yok,” demişti halam. “Sizin evde kediler oruç tutmaya alışmış zaten. Hepsi aç aç geziyor.”

Bunları başkalarının yanında da söylerdi ama sadece bizi değil herkesi eleştirirdi,

“Şimdi artık kimsenin aldıracağı yok. Kedilere köpeklerle hep oruç tutturuyorlar.”

Kedileri, köpekleri beslemek halamın kendisine alışkanlık edindiği huylarından birisiydi. Zaten çok fazla bir şey yemez, yemeklerden artırdıklarını sürekli bahçedeki, mahalledeki kedilere, köpeklerle taşırdı.

Bizim evde kaldığı bir gün pencereden bir köpek gördü. Hemen dışarı çıkıp o hayvana yiyecek bir şeyler vermeye gitti. Ben de halamın peşinden gittim. Yanına vardığımda halam elindeki ekmek parçalarını köpeğe yedirirken bir yandan da onunla konuşuyordu.

“Sen yarın yine gel, ben sana yiyecek veririm,” diyordu.

Gerçekten de halam bizim evden gidene kadar o köpek her gün geldi. Halam da her gün onu besledi. Halam gittikten sonra bir daha görmedim o köpeği.

Sadece kediler ve köpekler değil dışarıdaki tüm canlılar; kuşlar, balıklar ve bitkiler de onun için önemliydi. Ceplerine doldurduğu ekmekleri bahçede kuşlara, dere kenarında balıklara verirdi. Bahçedeki ağaçlara her gün kovalarca su taşırdı.

Bir gün yine dere kenarındaki balıklara ekmek vermiş eve dönmüştü.

“Balıklar çok açmış,” dedi.

“Hala,” dedim. “Nereden anladın aç olduklarını?”

“Ooo! Anlamaz olur muyum? Açlıktan gözleri dışarı pörtlemiş zavallıların.”

Kurbanlık

Kurban kesmek kolay değildir. Çoğu insan sütünden faydalanmak için kendi ahırında sakladığı, beslediği, baktığı hayvanlara karşı bir bağ kurduğu için onları kesmeye kıyamaz. Aynı şekilde kurban bayramı gelmeden bir süre önce aldığımız hayvanları da bir süre bakıp beslediğimiz için aynı hisleri bazen onlara karşı da duyarız.

Lütfiye halam tüm canlılara karşı duyduğu sevgiye rağmen kurbanlık hayvanların kesilmesine karşı değildi. İbadetine düşkünlüğü ve itikadının çokluğu sebebiyle elbette. Yine de kurbanlık alınan hayvanlara çok ilgi gösterir ve kesilecekleri güne kadar onlara iyi bakabilmek için çok gayret ederdi. Yemlerini verir, sularını taşır ve hatta yanlarında oturup onlarla konuşurdu.

Ancak bir senesi babamın alıp getirdiği bir kurbanlık koç için durum farklı gelişti. Çok güzel bir hayvandı. Yünleri belki üç dört aydır kırpılmadığı için oldukça uzun olmasına rağmen hiç kirlenmemiş gibi bembeyaz duruyordu. Ağzının ve gözlerinin kenarları siyahtı. Ayrıca ayakları da tırnaklarından yukarıya doğru siyah renkli olduğu için patik gibi gözüktüyordu. Yanında fazla vakit geçirip alışmaya gerek bile kalmadan bir defada görüp sevilecek bir hayvan. Halam ona da güzel bakabilmek için çok gayret ediyor, mütemadiyen ot taşıyor, su veriyor ama hayvan halama hiç bakmıyor ve çok az ot yiyormuş.

Bu defa halam gelip babama tutturdu ki, “Bu hayvan kesileceğini anladı, hastalandı. Çok üzgün, çok az yemek yiyor, bana hiç bakmıyor. Sen bunun yerine başka bir kurbanlık al.”

Babam ise, “Abla başka bir hayvan da alsak kesilecek sonunda,” dedi. “Mademki az yiyor, hasta ise kesilir kurtulur işte.”

Ama halam kabul etmedi, “Aaa! Hiç olur mu?” dedi. “Kurban

edilecek hayvanın kusuru olmaması gerekir. Bir boynuzu kırık bile olsa kabul olmaz. Senin dediğın gibi olsa herkes hasta, sakat hayvanını kurban eder.”

Neticede o hayvan kesilmedi ve köye gönderildi. Babam onun yerine başka bir kurbanlık aldı.

Evvel Zaman İçinde

Çocukluğumda halamdan dinlediğim masallar beni mest ederdi. Çok güzel anlatırdı. Bütün anlattığı masallar fakir bir oğlan ya da kız ile padişahın yakışıklı şehzadesi ya da prensesi arasındaki aşk hikâyesi ile ilgili olurdu. Çoğu zaman birbirlerine kavuşabilmek için yerine getirilmesi gereken zor bir görev olurdu. Kaf dağının arkasında yaşayan Zümrüdüanka kuşunun bir tüyünü alıp getirmek ya da devlere karşı savaşmak gibi. Halamın bu masalları anlatırken kızın dillere destan güzelliğini ya da oğlanın herkesi âşık eden yakışıklılığını veya yiğitliğini tarif eden, günlük hayatta pek duymadığımız farklı kelimeler kullanması ve ayrıca masalların içinde zekâ yarıştırmaya türünden bilmeceler barındırması bizim özellikle dikkatimizi çeker, onu hayranlıkla dinlerdik.

Mesela padişah kendi kızına âşık olan fakir ama yakışıklı bahçıvana sorar, “Ey bahçıvan, bahçelerini ekersin biçersin, peki söyle bana, yaseminin çiçeği kaç ola?” Delikanlı cevap verir, “Beyim sen okursun yazarsın, sen söyle bana, gökte yıldız kaç ola?”

Ya da başka bir masalda şehzade âşık olduğu hasırcının kızını sınava çekmek için sorar, “Ey hasırcı güzeli, bana bir hasır öğretilir misin, ordumun hepsi üzerinde otursun, yarısı da boş kalsın. Hasırcının güzel kızı ona cevap verir, “Beyzadem sizin emrinizde milyonlar var. Siz bana öyle bir kazan yaptırın ki içinde pişen yemeği ordunuz yesin ama kazanın içi dolu kalsın.”

Ben halamdan dinlediğim bu masalları arkadaşlarıma anlatmak için heyecanlanırdım. Bir araya geldiğimizde ya divanın üzerine ya yerde halının üzerine halam gibi bağdaş kurarak oturur anlatırdım. Halamın bütün masallarının başında söylediği ve artık ezberlediğimiz tekerlemeyi söyleyerek başlardım, “Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, develer tellal iken, pireler berber

iken, ben dedemin beşliğini tıngır mıngır sallar iken ...” Masalı anlatırken halamın sözcüklerini aynen kullanmaya çalışırdım. Mesela, ‘Yaseminin kaç yaprağı var?’ yerine mutlaka ‘Yaseminin yaprağı kaç ola?’ demem gerekiyordu. Bir de halamın bize anlatırken yaptığı gibi arada bir öne arkaya sallanırdım.

Çok sevdiğim bir masalından aklımda kalan son kısmını buraya kısaca yazmak istedim:

Masalın başında padişahın yakışıklı şehzadesi ile sarayın bahçıvanının fakir ama güzel kızı evleniyorlar ama sonra bir şekilde şehzade evlendiği kızın kendisine olan sadakatini sınamak için ondan kendisine söz vermesini istemiş; “Hiç kimseye akıl vermeyeceksin ve hiç bir zaman yalan söylemeyeceksin,” demiş. Kız da ona söz vermiş. Sonra şehzade bir gece tebdili kıyafet edip bir maske takmış ve atına binip bahçıvanın padişah için dünyanın dört bir tarafından getirilen çiçeklerle süslenen özel bahçesinde atıyla koşturup bütün çiçekleri tarumar etmiş. Zavallı bahçıvan sabah uyanıp bahçeyi toz duman görünce ne yapacağını şaşırılmış. Padişah burayı böyle görürse kesin benim kellemi vurdurur, diye korkmuş. Babasının bu durumuna üzülen kızı ise şehzadeye verdiği sözü unutup babasına akıl vermiş; “Sen padişaha de ki, gece bir fırtına olmuş, bahçeyi bu hale getirmiş.” Bahçıvan onun dediğini yapınca şehzade bunu duymuş ve gelip karısına sormuş, “Babana sen mi akıl verdin?” Kız yalan söylememiş ve akıl verdiğini itiraf etmiş. Şehzade ona verdiği sözü tutmadığı için tez elden sarayı terk etmesini istemiş. Ama giderken sevdiği neyi varsa yanına alabileceğini söylemiş. Güzel kız çok üzülmüş ama çaresiz kabul etmiş, “Senden bir ricam var, bu akşam beraber son bir yemek yiyelim, sana söz veriyorum yarın ben bu sarayda olmayacağım.” Şehzade güzel karısına çok güzel bir sofraya kurdurmuş, kendisi de onunla beraber yiyip içmeye başlamış. Ancak kız hiç içki içmemiş. Bir süre sonra şehzade sızıp kalınca adamlarını

çağırtıp onu yatağına taşıtmış. Sonra da karyolası ile beraber onu saraydan dışarı taşıtıp kendi baba evine götürmüş. Evin bir duvarını yıkıp şehzade ile beraber yatağı içeri yerleştirmişler. Sabah şehzade uyanıp karısını yanında görünce, “Sen neden gitmedin?” demiş, sonra etrafına bakıp, “Burası neresi?” diye sormuş. Kız da ona cevap vermiş, “Ben sana verdiğim sözü tuttum. Artık sarayda değilim. Burası benim baba evim. Ayrılırken en sevdiğim ne varsa alabileceğimi söylemiştin. Ben de en çok seni sevdiğim için seni yanıma aldım.” Şehzade kızın zekâsının galip geldiğini görmüş ve tekrar kırk gün kırk gece düğün yapıp evlenmişler.

Kadayıf Nasıl Yapılır

Halam hayatında hiç yemek pişirmemiş. Bir kere bir çorba yapmış, onu da dibine tutturmış, diye anlatırlardı. Öte yandan halam yemek pişirmeyi bilmezmiş gibi davranmazdı. Bilhassa ramazan aylarında, “Yanıma gelin de size kadayıf nasıl pişirilir anlatayım,” diyerek bizi yanına çağırırdı. Her ramazan mutlaka tekrarlanırdı bu durum;

“Bir dolma kadayıf vardır. Bir tabağa kadayıfı yerleştirip, içine dövülmüş cevizini koyduktan sonra onu dolma gibi saracaksınız. Sonra da fırında kızartıp, üzerine şerbetini dökacaksınız. Başka bir kadayıf şekli de fincan kadayıftır. Fincanın içine kadayıfı koyacaksınız, ortasına cevizini koyup fincanı ters olarak tepsiye kapatacaksınız. Bu şekilde tepsiyi kadayıflarla dizip fırında kızartacaksınız ve sonra şerbetini dökacaksınız. Üçüncüsü ise bildiğiniz tepside döşeme kadayıftır.”

Onu zaten biz bildiğimiz için tarif etmeye gerek görmezdi. Ama mutlaka eklerdi;

“Ben döşeme kadayıfı severim, babam da böyle severdi. Sakın diğerlerinden yapmayın.”

Hiçbir zaman dolma veya fincan kadayıf istemezdi ama her defasında bize bunların tariflerini mutlaka anlatırdı.

Ağaçlar Nazar Almasın

Babam, içine evimizin yapıldığı bahçeyi evlendikten sonra satın almış. Bahçeye onun diktiği ağaçların hepsi genç ve yaklaşık aynı boydalar. Hemen hepsi artık meyve de getiriyordu. Bu haliyle bahçenin görünümü çok hoş olmuştu. Halam bahçe nazar alacak diye endişe etti. Bize her geldiğinde evde ne kadar eski ayakkabı varsa hepsini toplayıp bahçeye götürüyor ve nazar kessin diye her ağacın dalına bir ayakkabı bağlıyordu. Bahçeye inince ağaçlardan sarkan ayakkabıları görmeye biz bir süre sonra alıştık.

Ama bahçede ağaç çok. Bizde ise o kadar eski ayakkabı yok. Bu sefer halam kullandığımız ayakkabılardan kendince eski görüp beğenmediklerini alıp götürmeye başladı. Biz dışarı çıkacağımız zaman ayakkabılarımızı arıyoruz, bulamıyoruz. Halama sormaya kalktığımızda ise;

“Ben kalikleri alıyorum sadece,” diyor. Eski ayakkabıya kalik derler Gümüşhane’de.

“Hala, bizim kullandığımız ayakkabıları da almışsın.”

“Aman! Şimdi değere mi bindiler? Şikâr bir şey değildi hiç biri.”

Sonra bu duruma da alıştık. Halam bizdeyken ayakkabımızı, terliğimizi bulamazsak, bahçeye inip arıyorduk. Tekini bir ağaçtan, tekini bir başkasından bulup alırdık. Evde ayakkabılarımızı halamdan gizler olmuştuk. Kendimizinkileri kurtarmak için tanıdıklardan, akrabalarından eski ayakkabı istiyorduk.

Bir gün kuzenim Beyge güzel giyinmiş, süslenmiş ve elinde mavi kurdeleyle bağlanmış bir hediye paketi ile bizim eve geldi. Mavi kurdeleli paketin üzerinde ayrı bir küçük paket daha vardı. O küçük paketi halama uzattı,

“Sizin için namazlık ve başörtüsü,” dedi.

Büyük paketi de, “Bu sizin için,” diyerek bana verdi.

Paketi açtık ki, içinden eski ayakkabılar çıktı.

Şimdi ne zaman evde veya dışarıda atılmış eski ayakkabılar görsem Gümüşhane’deki evimizin bahçesinde ağaçların dallarından sarkan halamın bağıladığı ayakkabılar gelir gözümün önüne.

Kâğıt Yere Atılmaz

Halam yere düşmüş kâğıt görmeye dayanamazdı. Evde bizim ders defterlerimizi, kâğıtlarımızı saçılmış vaziyette gördüğünde hemen alır kaldırır, itinayla katlayıp düzeltirdi.

“Evladım, günahtır. Bunların üzerine Kur’an yazılır,” derdi.

Biz onların ders kâğıtlarımız olduğunu söylediğimizde de, “İyi ya işte kızım. Üzerlerine bilgi yazılı, o da önemli,” derdi.

Dışarıda olduğu zamanlarda ise sokakta, yolda yere düşmüş kâğıt parçası görse hemen alır cebine koyardı. Sonra da dere kenarına gidip onları dua ederek suda yıkar ve derenin sularına salar bırakırdı. Ben başlangıçta halamın bu davranışını, kâğıtların üzerinde yazıları görünce onlara Kuran-ı Kerim gibi bir kutsallık atfettiği için yaptığını düşünüyordum. Hatta bir gün elimdeki bir kâğıt parçasını sobaya atacakken halamın da orada olduğunu görünce beni kınayacağını düşünerek onun yanında atmaktan vazgeçtim. Ama bir süre sonra dikkat ettim ki halam bütün kâğıtları derede yıkamıyor, buruşturup cebine soktuğu bazı kâğıt parçalarını da evdeyken gelip sobaya atıyordu. O zaman anladım ki, onun esas dayanamadığı şey kâğıtların yerlerde çöp olmasıydı.

Halamın buna benzer itikatları çoktu. Eskiden evlerde süpürge otu denilen bir bitkinin saplarından yapılma süpürgeler kullanılırdı. Halam bunların eskiyenlerini toplar, cuma günü selâ ile öğle ezanı arasında Harşit Çayı’nın kenarına giderdi. Eline aldığı bir bıçakla süpürge otlarının saplarını bir arada tutan iplerini kesip, açılan sapları tane tane suya salardı. Bir yandan da, “İnşallah bu kızlar da böyle sular seller gibi kocaya giderler,” diyerek dua ederdi. Evdeki bekâr kızların kısmetini açıp evlenmelerini sağlamak amacıyla her biri için ayrı ayrı yapardı bunu. Benim için de üç cuma arka arkaya yaptı ama ben halam öldükten 10 sene sonra evlenebildim.

Komşu Kızı

Yaşları gelmiş kızların evlenmelerini sağlamak halam için çok önemliydi. Bir tanıdığımızın evlenme yaşına gelmiş bir kızı vardı. Ancak kızın doğuştan bir kolunda az bir sakatlığı olduğundan talibi yoktu. Halam yine de eline geçen çeyizlik eşyaları ve maaşından bir miktar parayı bu kıza kendine çeyiz hazırlaması için veriyordu. Bir de komşularının evlenme çağında yakışıklı bir oğlu var, benim de ortaokuldan arkadaşım. Bu çocuk kıızı her gün gördüğü halde neden evlenmeyi istemiyor diye halam çocuğa kafayı taktı. Ben gidip bununla konuşacağım diye tutturdu. Biz halama, “Sen karışma, çocuk kendisi görmüyor mu kıızı, istese evlenir,” dedik ama dinletemedik.

Sonraları o çocuğun kendisinden dinledim bu olayın devamını. O zaman halam onu bulup konuşmuş.

“Bak evladım,” demiş, “Boyun posun yerinde. İnşallah aklın da yerindedir. Beni dinlersen komşunuzun kıızı hem akıllı hem de çok güzel bir kız. Sen onunla evlendikten sonra düşüp kolunu sakatlasa değeri düşer mi? Yaratılanı yaratandan dolayı seveceksin, seni de yarattığı gibi.”

Sonra kendi düşündüklerini de anlattı;

“Halam benimle bunları konuştuktan sonra ben o gece yattım ama uyuyamadım. Söylediklerini düşündüm. O kızın kolunda sakatlık olmasa gerçekten onunla rahatlıkla evlenirdim. Hatta benim annemin de kalça çıkığı varmış ama babamla çok mutlu bir evlilikleri olmuş. Ertesi sabah işe giderken kızla karşılaştım. Gülümseyerek baktım, o da bana gülümsedi. Biraz da şaşırdım. Şimdiye kadar bana bakıp gülümsediğini hiç görmemiştim. Belki o da aynısını benim için düşünmüştür. Sonraki günlerde yakınlaştık, daha sık görüşmeye başladık. Nihayetinde de evlenmeye karar verdik. Şimdi çok mutluyum.”

İhsan Abi

Yaver Efendi'nin vefatından sonra Sorda'daki 20 dönüm bahçesi çocuklarının arasında bölündü. Yaver Efendi'nin evinden başka, çocukları Besire ve Nebiha da kendi bahçelerinin başlarına birer ev yaptırdılar. En büyük kızı Zekiye abla yine Gümüşhaneli çok zevk sahibi ve karizmatik birisi olan Hüseyin Soysal ile evlenmişti. Onların da aynı bahçe içinde daha önceden yaptırmış oldukları çok güzel bir evleri vardı. Böylece ailenin tüm kardeşleri yan yana evlerde oturuyorlar ve sıkça birbirleriyle bir araya gelebiliyorlardı. Halamın üvey kızlarından biri olan Besire abla, diğer halam Havva'nın oğlu İhsan abi ile evlendi. Lütfiye halam Yaver Efendi'den kendisine kalan mülkünü de İhsan ve Besire'ye verdi. Kendisi de onlarda kalmaya başladı.

İhsan abi çok esprili bir insandı ve halama takılmayı çok sevdi. Sorda'da olduğumuz bir gün biz evin önünde halam ve diğer çocuklarla oturuyorduk. İhsan abi bahçenin ucunda göründü. Eve yaklaşıyordu. Halamın da bizimle beraber oturduğunu görmüştü. Bize doğru yürürken kendi kendine yüksek sesle söylenmeye başladı;

“Nedir bu oğlandan çektiğimiz! Ne laf dinliyor, ne söz!”

Kendi oğlu Erol'dan bahsediyordu.

“Amma hayırsız çıktı bu çocuk! Kaç sefer söyledim ona, bahçeye gidiyorsun bari şu kayısıları topla getir, yerlere dökülüyorlar yazıktır. Ama kime diyoruz, tembel herifin aldıracağı yok. Ben biliyorum bu sefer ona yapacağımı.”

Biz İhsan abiyi tanıdığımız için Erol'a sinirlenmiş olamayacağını tahmin ediyoruz. Onun esas derdi Erol'u dövecek olması ihtimaline bile dayanamayan Lütfiye halamı kızdırmak.

Halam İhsan'ın bu ciddi ve tehditkâr konuşmasını duyunca,

Besire abla ve İhsan abi

“Aman ben fena oluyorum,” diyerek oturduğu yerde sözüm ona bayıldı.

Biz önce gerçekten bayıldı diye panikledik. “Hala, ne oldu iyi misin?” diye onunla ilgilenmeye çalışıyoruz.

İhsan abi ise gayet sakin. “Aman büyükannem ne oldu sana?” derken bir yandan da bize gülümsüyor. Erol ortalıkta yok ama İhsan abi sanki o tarafa yaklaşan Erol’u görmüş gibi tiyatroya devam ediyor;

“Bak hele şuna. Elini kolunu sallaya sallaya geliyor. Şu ihtiyar kadından da utanmıyor. Bu yaşında o bile bahçeye indiğinde eli boş dönmemiş. Çalı çırpıyı toplayıp getirmiş.”

Halamın sobada yakmak için bahçeden toplayıp getirdiği bir öbek çalı çırpı, kapının kenarında duruyordu. Halam İhsan’ın bu son

söylediklerini duyunca yattığı yerde bir gözünü açtı;

“He, İhsan! Sabah da toplamıştım,” dedi.

Neden bayılmış numarası yaptığını unutan halamın bu sözlerine hep beraber gülerken İhsan abi de o konuyu kapatmış başka bir hikâye uydurmaya başlamıştı;

“Büyükanne, hele bak sana ne söyleyeceğim. Arkadaşım Mehmet İstanbul’dan gelmiş. Pirahmet’ten Ahmetgil’in büyük kızına talip olmuş. Bana dedi ki, büyükanne akıllıdır, herkesi de tanır. Bir sor bakalım bu kız nasıldır, o tavsiye ederse alayım.”

Halam bayıldığı yerden hemen doğruldu. Böyle şeyleri çok severdi.

“Ooo, İhsan!” dedi. “Söyle o arkadaşına, o kız dünya güzeli. Gözler kaşlar ceylan gibi, akıl desen akıl kutusu. Elinden bir uçan, bir kaçan kurtulur, o kadar ki işlidir. Hiç kaçırmayın, hemen alsın!”

Bütün Gümüşhane ve hatta civar köylerin eşrafını halamdan daha iyi bilen yoktu. Gençken her olayı da takip edermiş ama yaş ilerleyince her şeye yetişemiyordu. Biz aslında İhsan abinin söylediği kızın yakın zamanda evlendiğini biliyorduk. Ama Lütfiye halam henüz duymamıştı. İhsan abiye baktık, bize susun diye işaret etti;

“Tamam büyükanne,” dedi. “Sakın kızı kaçırmayın derim.”

Halamın da neşesi yerine geldi.

Aradan bir hafta kadar geçmişti. İhsan abi yine halamın yanına geldi.

“Büyükanne, İstanbul’dan gelen arkadaşım Mehmet diyor ki, büyükanneye çok teşekkür ederim. İyi ki evlenmişim. Böyle bir kadın olamaz. Çok mutluyum.”

“Aldı mı kızı?”

“Evet ya, evlendiler. Sana da çok minnet ediyor.”

“Boş ver İhsan,” dedi halam umursamaz bir şekilde. “O kızın gözleri şaşıdır, aklı da biraz eksiktir.”

Halamın esas derdi birilerinin evlenmelerine vesile olarak hayırlı bir iş yapmaktı.

Seçimler

1950’li yıllar. Siyasi alanda, tüm Anadolu’da olduğu gibi Gümüşhane’de de Demokrat Parti’nin rüzgârı esiyor. Babam da Demokrat Parti’nin Gümüşhane’deki kurucuları arasında yer almış ve İl Başkanlığı görevini yürütüyordu. Bunun da etkisiyle bütün aile Demokrat Partili olmuştuk.

Lütfiye halam için de, babama olan düşkünlüğü yüzünden zaten başka türlü düşünülemezdi. Halam evdeyken pencerenin önünde oturup yoldan gelip geçenlere bakardı. Babam partiye ait bir jip ile sağa sola giderken bazen günde birkaç kez onların evinin önünden geçermiş. Halam ne zaman onun jipini görse, “Kardeşimin cipi geçti, kardeşimin cipi döndü,” diye evdekilere anlatırmış.

1954 seçimleri yapılıyordu. İhsan abi oy kullanmak için Lütfiye halamı sandığa götürdü. Bugün olduğu gibi o yıllarda da oy pusulasında doğru yeri bulup mührü basabilmek özellikle yaşlı kesim için çok kolay değil. O yüzden âdetten olduğu üzere kullanacağı oy pusulası önceden mühürlenip Lütfiye halama verilmiş, o da bunu koynuna koymuştu. O zamanlar oy güvenliği şimdiki gibi abartılı boyutlarda olmadığı için bu normal bir durumdu.

Önce İhsan abi oyunu kullanmış. Sonra Lütfiye halam sandık başına geldiğinde kendi kendine dua eder gibi mırıldanarak önce sandığın üzerini, tozunu alır gibi eliyle temizlemiş, sonra da oyunu sandığa atıp neşesiz bir yüz ifadesiyle İhsan abinin yanına gelmiş.

İhsan abi onun bu durumunu görünce seçimlerin sonucu ile ilgili bir endişeye kapıldığını düşünmüş.

“Neden üzgünsün büyükanne?” demiş. “Gördüm seni, oyunu atarken dua ediyordun. Hiç canın sıkılmasın, Allah’ın izniyle kazanacağız.”

“Ben ona dua etmedim,” demiş halam. “Atatürk’ün ruhuna dua ettim, onun partisine atmadım diye. Affetsin bizi!”

Erzurum’da Komşu Ziyaretleri

İhsan abi ayakkabıcılık yapardı. İyi bir sanatkârdı. Gümüşhane’nin merkezinde bir dükkânı vardı. Sorda’da onların evinde olduğum bir gün İhsan abi dükkânına giderken ben de eve gitmek üzere onunla beraber aynı otobüse bindim. Basamaktan yukarı çıkınca otobüsün çok kalabalık olduğunu gördüm. Peşimden gelen İhsan abiye,

“Oturacak yer yok,” dedim.

“Dur ben bir bakayım,” diyerek yukarı çıktı. Tamamı dolu koltukların başına doğru adımını atarken sesini yükselterek,

“Koskoca İhsan Bayraktar otobüsünüze geliyor. Kimse ayağa kalkmayacak mı?” dedi.

Hemen herkes İhsan abiyi tanır, onun eğlenceli muzip kişiliğini bilir ve severlerdi. Hemen ayağa fırladılar.

“Ooo İhsan Bey! Hoş geldiniz efendim. Buyurun, buyurun lütfen!” diyerek gülüşmeler içinde bize yer verdiler.

İhsan abi yol boyu sohbet edip espriler yapıp insanları neşelendirirdi. Ciddi konuları bile eğlenceli şekilde ele alırdı. Otobüsten indiğimizde karşı kaldırımında ortaokul matematik öğretmeni Adnan Argın’ı gördü, okulda dersleri pek iyi gitmeyen oğlu Erol’un öğretmeni.

“Dur,” dedi bana, “Şu öğretmene bir şey diyeceğim!”

Hemen yanına vardı, “Hocam, size bir şey sormak istiyordum,” dedi.

Adnan Argın kibar bir şekilde, “Buyurun İhsan Bey,” dedi.

“Bizim oğlanın 6 tane kitabı var, karnede ise 8 tane zayıfı var.

Nasıl oluyor anlamadım.”

Adnan Argın birkaç saniye ne diyeceğini bilemez bir şekilde baktıktan sonra İhsan abinin esprisini anlayınca gülmeye başladı.

Tüm ailenin olduğu kadar Gümüşhane’de hemen herkesin çok sevdiği İhsan abiyi bir kalp krizi sebebiyle çok erken kaybettik. Sanıyorum ki 50’li yaşlarının başındaydı. Bundan en çok etkilenenlerden birisi de aynı evde yaşayan Lütfiye halam olmuştu. Kırk mevlidinden sonra bile Lütfiye halam her zaman bağdaş kurup oturduğu sedirinin başında iki dizini başına doğru çekmiş, büzülmüş gibi duruyor ve yavaşça sağa sola sallanarak ağlıyordu. Canı bir şeye sıkıldığı ve üzüldüğü zaman hep bu vaziyette otururdu. Ama ağlayacak bir gücü de kalmamış gibiydi. Lütfiye halamın bu olayın tesirinden hâlâ kurtulamadığını görünce babamın da canı sıkıldı.

O vakitler Ayhan ablam evlenmiş ve eşi Mehmet Bey ile birlikte Erzurum’da oturuyordu. Babam halamı bu ortamdan uzaklaştırıp biraz rahatlamasını sağlamak için benimle beraber Ayhan ablamın yanına Erzurum’a gitmesini istedi. Halamı razı etmek için de, aslında beni göndereceğini ama kızların başında yetişkin birisinin olması lazım diyerek bizi ona emanet ettiğini söyledi.

O yaslı ortamdan uzaklaşmak halama iyi geldi. Bir kış boyunca Erzurum’da kaldık. Başlangıçta yine arada bir ağlıyordu ama genelde daha sakin bir şekilde ibadetini yapıyordu. Ayhan ablam gezmeyi, komşu, ahabap ziyaretine gitmeyi çok sever. Halamın gelmesinden bir on gün kadar geçmişti. Ayhan ablam,

“Hala, komşularım hep seni soruyorlar,” dedi. “Büyükanneyi bize de getirsene diyorlar.”

Halam önce istemedi, “Benim gezme günüm mü?” diyordu.

Ama sonra Ayhan ablam, “Davet ettiler, gelmezsen ayıp olur,”

diye ısrar edince kabul etti.

Gittiği yerlerde çok hürmet edilip ilgi gösterilince bu gezme işini daha çok sevdi. Ondan sonra artık hemen her gün saat 11:00’de hazırlanıp, evden çıkmak üzere antredeki taburede oturup beklemeye başladı. Bir yandan da bize,

“Hadi kızlar, geç kalıyoruz. Ev sahiplerine ayıp olacak,” diye söyleniyordu.

Ayhan ablam önceleri bu kadar erken gitmeye ne gerek var diyordu ama halam,

“Kızım, evin erkekleri akşam eve gelecek. Evin işleri var, yemek hazırlamak lazım. O yüzden erken kalkmamız gerekir,” diyerek onu da ikna ediyordu.

Ziyarete gittiğimiz her yerde halama çok hürmet ettiler. Bunda ilerlemiş yaşının ki o sıralar doksanını geçmişti, etkisi olduğu gibi konuşkanlığının ve etrafına gösterdiği ilginin de payı vardı. Gittiğimiz evlerde ona hediye olarak namazlık, tespih, havlu, başörtüsü, çorap gibi hediyeler veriyorlar, o da bunları büyük bir memnuniyetle alıyordu. Kendisi için değil elbette. Hepsini Gümüşhane’ye götürüp bekâr kızlara çeyiz hediyesi olarak dağıtacağı için mutlu oluyordu.

Hemen her gün gittikleri bu ev ziyaretlerinden çok memnun kalmıştı. Ablamların Erzurum’da oturdukları Başak Evler konutlarında binalar karşılıklı iki sıra halindeydi. Ayhan ablam karşı sırada olan evlerden birisine gidilecekse pencereden halama o gün hangi eve gidileceğini gösteriyordu. Ancak bir süre sonra artık gidilmedik hiçbir komşu ve tanıdık kalmadı.

Bir akşam Lütfiye halam, “Ayhan yarın kime gideceğiz?” diye sorduğunda Ayhan ablam,

Ayhan ablam Erzurum'daki komşularıyla beraber bir etkinlikte.

“Hala, artık gidecek bir komşumuz kalmadı,” diye cevapladı.

Halamın canı sıkılmıştı. Kalkıp pencereye gitti. Karşı sıradaki evleri inceliyordu. Dikkatlice bakıp eliyle aşağıdaki bir pencereyi işaret ederek,

“Ayhan, bak şu pencerede ışık var. Oraya gitmemiştik. Yarın oraya gidelim,” dedi.

Anladık ki babamın öngördüğü üzere halamın Gümüşhane'deki yas ortamından uzaklaşması ona gerçekten iyi gelmişti.

Kara Dumanlara Daldı Kaymakam

Halam şarkı söylemeyi çok severdi. Kendi kendine mırıldandığı gibi ziyarete gittiği yerlerde de söylüyordu. Sesi gençken güzel miydi bilemiyorum ama bana hep kedi miyavlaması gibi zayıf ve yetersiz gelirdi. Ama o çok güzel bir sesi varmışçasına bir özgüvenle hiç aldırmandan söylerdi. En çok da Sarı Kız türküsünü severdi; “Sarı kızın ayağında nalini, zannedersem kaymakamın gelini,” kısmına gelince susar, sonra da anlatmaya başlardı.

“Benim annemin dayısı kaymakamdı. Erzurum’da otelde kalırken bir yangın çıkmış. Kürküne sarılıp yangından kaçmaya çalışırken yanmış büyük dayıcığım. Ah dayıcığım, yandı yandı, ateşlerde yandı!”

Bu şekilde dertlendikten hemen sonra da başka bir türkü söylemeye başladı;

Kara kara dumanlara daldı kaymakam,
Ateşler içinde kaldı kaymakam,
Kurtulmak için kürke sarıldı,
Ateş topuna döndü kaymakam.

Toprak yarıldı, mezar kazıldı,
Dostlar sıra sıra dizildi,
Dualar ile kabre gömüldü,
Bir daha geri dönmez kaymakam.

Anası ciğerleri dağladı,
Sevdiceği karaları bağladı,
Kuzuları arkasından ağladı,
Boşuna bekleme dönmez kaymakam.

Erzurum’da gittiği her yerde bunları anlatır ve bu türküyü de uzun uzun söylerdi. Ben defalarca dinlediğim için ilginç gelmezdi ama diğer herkes ilgiyle dinlerdi.

Pis Sünnetsiz

Kıbrıs'ta yaşanan hareketli siyasi gündem sebebiyle o yıllarda gazetelerin haberlerine konu olan şahsiyetlerden birisi de Kıbrıslı Rum Lider Piskopos Makaryos'tu. Siyah kıyafeti, pelerinli fes benzeri başlığı ve kırçillı kara sakalları ile resimleri gazetelerde sıkça basılırdı. Şaşırtıcı olmayacağı üzere Türk halkı tarafından sevilmezdi. Nitekim halam da hiç hoşlanmaz, "Pis gâvur," diye söylenirdi.

Erzurum'dayken bir gün Ayhan ablam nereden aklına geldiyse,

"Hala, Makaryos gelip Türkiye'den bir kızla evlenmek istiyormuş," diye bir laf uydurdu.

Halam çıldırdı, "Hadi oradan, pis gâvur," diyordu. "Ona Türkiye'den kim kız verecek!"

Halamın hiç sevmediği Makaryos.

Ayhan ablam, "Ama hala çok zenginmiş," diye devam edince bu sefer halam endişelendi. Nedense sanki gelip beni isteyecekmiş diye düşündü.

"Uuu, kurban kestim onu dört köşeye. Gelip de Gönül'ü mü alacak, pis sünnetsiz! Kim kız verir ona! Pırtık pırtık doğrar yine vermezler."

Ayhan ablam benden hiç bahsetmemişti ama halam bir şekilde kendi kafasında öyle bir düşünce yarattı. Üstelik bunu sadece bize söylemekle kalmadı. Ziyarete gittiğimiz evlerde neredeyse kapıdan girer girmez ilk söylediği şey bu oluyordu.

"O lanet suratlı Makaryos bizim Gönül'ü alacakmış. Uuu, ne

kolay! Hiç o pis gâvura kız verir miyiz? ...”

Sanki ben onun zenginliğine razı olacaktım gibi bazen de aynı endişeyle bana döner,

“İnce bel üstüne şalı neylersin, bu güzellik sende malı neylersin,” diye türkü söyler, sonra yine eklerdi,

“Yook, yok! Biz mal mülk istemeyiz. Pis sünnetsiz!”

Kahvenin Hası

Halam kahveyi çok severdi. Bizim Erzurum’da bulunduğumuz zaman kahve bulmak oldukça güçleşmişti. Birçok insan nohut kavurup kahve niyetine içiyordu. Öte yandan babam da kahveyi çok sevdiğinden sık sık ona hediye çekirdek kahve gönderilir, o da bunların bir kısmını halama gönderirdi. Aynı şekilde, halamın annesi tarafından uzaktan bir akrabalığı bulunan Erzurum Belediye Başkanı Edip Somunoğlu da arada halama kahve gönderirdi.

Lütfiye halam gibi Ayhan ablam da kahve içmeyi severdi. Ancak gelen kahveler yeterli gelmediği için ablam kahve çekirdeklerini değirmende çekerken kahve kadar nohut da katarak beraber çekerdi. Halamla beraber karşılıklı içerlerdi kahvelerini.

Halam kahve düşkünlüğü ile övünür ve herkese anlatırdı.

“Ben nohut kahvesi içemem, midem bulanır,” derdi. “Benim kardeşim de, Edip Bey de kahve sevdiğimi bilir bana kahve gönderirler. Katiyen nohut kahvesi içmem.”

Ayhan ablam kahveye nohut kattığını hiçbir zaman halama söylemedi.

Sinema

Erzurum'dayken gündüzlerimiz genellikle bu şekilde ziyaretlerle geçiyordu. O yılların en rağbet gören gece faaliyeti ise sinemaydı. Biz de Ayhan ablam ve eşi Mehmet Bey ile sinemaya gitmeye bayılırdık. Lütfiye halam başta bize sinirleniyordu,

“Kardeşim sizi bana emanet etti. Ne öyle her gece sinemaya gidiyorsunuz?”

Ayhan ablam kıvrak zekâlıdır,

“Hala istersen sen de bizimle gel,” dedi, “Ama eğer gelemezsen sana sinema paranı verelim boşa gitmesin.”

Eline geçen her kuruşu birilerine yardım için kullanan Lütfiye halam bunu duyunca çok hoşuna gitti.

“Yok, yok kızım. Benim ne işim var sinemada. Siz bana parasını verin o zaman,” dedi.

Ondan sonra her gece halam bize yine söylenmeye başladı,

“Bugün sinema yok mu? Siz gençsiniz, gitsevenize.”

Şeytanın Kirli Çulu

Gümüşhane'deyken halam bizim akşamları kitap okumamızı istemez, lambamızı söndürür, "Uyuyun artık," derdi. Sabahları da namazını kıldıktan sonra gelip bizi uyandırırdu. Söylediği zaman kalkmazsak, "Şeytan kirli çulunu üstünüze örttü, sabah kısmetleri dağıtılırken sizi böyle uyutuyor, kalkın artık," diye dürtükleyerek kaldırırdı.

Ayhan ablam ve ben halamın bu davranışından bıktık ve karar verdik, ne kadar söylense de dürtse de kalkmayacağız. Ama olmadı. Sabah halam gelip kalkmamızı söyledi, aldırmadık. Hem beni hem Ayhan'ı dürtükledi, yine kalkmadık. Ama halam pes etmedi. O kadar çok söylendi, o kadar çok dürtükledi ki sonunda biz pes ettik.

Ertesi gün Ayhan ablam başka bir yöntem denemeye karar verdi. Kapının arkasına sandığı çekelim, dedi. Ayhan ve benim yattığımız oda salondan boylu boyunca camlı kapılarla ayrılıyordu. Gece yatarken ışıkları söndürüp ağır sandığı kapının önüne çekip dayadık. Halamın onu iterek açması mümkün değil. Gerçekten de halam sabah namazının peşine gelip kapıya dayandı ama açamadı. Kapıların arkasından sesi de rahatsız etmiyordu. Ama bu defa kapıdaki camları tırmalamaya başladı. Yine dayanamadık ve kalkıp kapıyı açtık.

Üçüncü gün dedik ki, artık tırmalasa da açmayacağız. Halam yine geldi seslendi, kapıya vurdu, camları tırmaladı ama biz bu sefer inat ettik ve açmadık. Sonunda halam, "Ay ben fenalaşıyorum," diyerek kendini yere bıraktı.

Aslında halamın mahsustan bayılmalarına aşinayız ama babam gelip bir şey der diye ödümüz koptuğu için biz yine yataktan fırladık. Ağır sandığı güçlükle çekip halamın başına gidinceye kadar babam gelmişti.

Ayhan ablam ile beraber.

Biz halamın üzerine eğilmişken babam, “Abla, ne oldu sana?” diyerek yanımıza geldi. “Kızlar ne oldu halanıza?”

Halam amacına ulaşmış ve bizi yataktan kaldırmayı başarmıştı. Her şeye rağmen bizi çok sever, babamın bize kızmasını istemezdi. Yerden doğrulup,

“Korkma kardeşim, azıcık bayıldım sadece. Kızlara bir şey deme,” dedi.

Biz halamın yerden kalkmasına yardım ederken Ayhan ablam,

“Aman baba, mahsus bayılmış gibi yapıyor,” dedi.

Babam ise halama hiç böyle şeyleri kondurmazdı,

“Olur mu öyle şey kızım?” dedi. “Belli ki içi geçmiş, fenalaşmış işte.”

Gümüşhane'ye Dönüş Sevinci

Gümüşhane'deyken halamın bize gelip kaldığı günlerde böyle erken kaldırılmaya zamanla alışmıştık. Halamla beraber Erzurum'a gidince Ayhan bu olaydan kurtardı. Ablam ve eşi Mehmet Bey kendi yatak odalarında kaldıkları için halam onları rahatsız etmiyordu. Olan bana oldu. Biz halamla beraber aynı odada karşılıklı iki yatakta yatıyorduk. Bütün bir kış boyunca halam her sabah namazından sonra beni ayağa dikti.

Bu huylarına rağmen halamı çok severdik. Erzurum'da beraber geçirdiğimiz kış benim için güzel anılarla doluydu. Ama yaz başında Gümüşhane'ye dönerken, gece kitap okuyabileceğim ve sabah geç saate kadar uyuyabileceğim için yine de çok mutluydum.

Lütfiye halamın da benden çok farklı hissettiğini düşünmüyorum. Erzurum seyahati birçok açıdan onun için de mutluluk verici olmuştu. Ama sevmediği şeyler de vardı. Gümüşhane'deyken beslemeye alıştığı sokak kedilerini köpeklerini Erzurum'da Ayhan ablamın oturduğu apartmanların etrafında bulamadığı için hayal kırıklığına uğramıştı. Âdeti olduğu üzere yemek masasından cebine doldurduğu ekmek parçalarını kuşlara verebilmek umuduyla balkona çıktığında etrafta hiç kuş da görememiş ve canı sıkılmıştı.

“Oy anam, ne kötü memleket! Ne kedisi var, ne kargası,” diye söyleniyordu.

Gümüşhane'ye dönerken hem Erzurum'da topladığı hediyeleri dağıtacağı, hem de besleyebileceği hayvanlara kavuşacağı için çok mutluydu.

Gümüşhane'ye döndüğümüzde halam hemen Sorda'ya gitti. Uzun bir süre Erzurum'dan getirdiği hediyeleri, Ayhan ablamın halam kendi giysin diye satın aldığı ve ayrıca diktiği giysileri ve

biriktirdiği paraları, kış boyunca birikmiş olan üç aylıkları ile beraber Gümüşhane’de ihtiyaç sahiplerine, fakirlere dağıtarak çok mutlu oldu.

Sarı Kasvet Getirir

Muzaffer teyzemin kızı Kadriye abla henüz 23 yaşındayken doğum yaparken ölmüştü. Eşi Münir Bey ikinci defa Ayşe halanın kızı Nebiha abla ile evlenmişti. Münir Bey'in Kadriye abladan olan kızı Sidal o zaman sanırım beş altı yaşlarındaydı. Onunla Lütfiye halam hakkında konuştuğum zaman bana annesinin ölümünden sonra hem babasının yeni eşi Nebiha ablanın hem de belki daha da fazla Ayşe halanın onu müthiş bir sevgi ile kucakladıklarını, ona gösterdikleri ihtimam ile öksüzlüğünü unutturduklarını anlatmıştı. Lütfiye halam ile ilgili birkaç anısını da paylaşmıştı.

Sidal, öğretmen okulunda okurken okulun her sene sonunda yapılan balolarında giymek için mutlaka yeni bir kıyafet diktirmiş. Okulun son senesinde de sarı üzerine beyaz puantiyeli çok şık bir elbise diktirmiş. Okul tatil olup Gümüşhane'ye geldiğinde o elbiseyi evde de giymeye başlamış.

Halam tüm çocukları olduğu gibi Sidal'i de çok severdi ama tam telaffuz edemediği için Cidal diye seslenirdi. Bu yeni kıyafetini görünce o da çok beğenmiş. Sidal'i ne zaman bu elbisesi ile görse,

“Ooo Cidal! Bu kıyafet sana çok yakışıyor. Ne kadar güzel olmuşsun,” diye iltifat edermiş.

Ancak aradan bir zaman geçtikten sonra halamın iltifatları bitmiş. Halam artık,

“Cidal kızım, bu elbisenin rengi sarı. Sarı renk insana kasvet getirir. Bunu artık bir fakire verelim, sen başka kıyafet yaptırırsın. Yok yoksul değilsiniz ya!” diye konuşmaya başlamış.

Elbise daha fazla eskimeden bir fakire vermesi gerektiğini düşündüğü için böyle söylerdi. Halam için dünya malının ihtiyaç sahiplerine yardım etmek dışında hiçbir kıymeti yoktu. Kendisinin

*Münir Bey, sağda kızı Sidal,
kucığında oğlu Silay.*

hiçbir zaman ikiden fazla elbisesi olmadı. İki yazlık iki kışlık elbisesi olurdu. Üzerlerine yazın giydiği bir yeleği, kışın giydiği bir hırkası vardı. Onları da yolda karşılaştığı fakir fukaraya üzerinden çıkarıp verdiği çok olmuştur.

Annemler halam için her sene yeni bir elbise dikerlerdi. Ama o eskilerini sürekli birilerine verdiği için hiçbir zaman ikiden fazla elbisesi olmazdı. Bir gün annem halama,

“Abla madem bu elbiseleri sürekli birilerine veriyorsun, bari bizi dikiş zahmetiyle uğraştırma. Aldığımız kumaşları verelim,” dedi.

“Gelin hanım,” dedi halam. “Onların dikiş makinası var mı bakalım. İplikleri, iğneleri var mı?”

Eşkılar mı Soydu?

Güzel bir Mayıs gününde Lütfiye halamın Gümüşhane'nin Sorda mahallesindeki evinde hep beraber kapının önünde oturduklarını anlatmıştı bana kuzenim Sidal. Evleri bahçeden biraz yüksek olduğu için manzaraya hâkim, oturması keyifli bir yerdi. Hep beraber sohbet edip çaylarını içerken halam yerinden doğrulmuş,

“Ben gidip abdestimi alayım,” demiş. “Gelince bir istikan çay daha içerim.”

Yavaş yavaş yürüyüp bahçenin arkasındaki mahalle yoluna açılan kanatlı bahçe kapısından geçip yolun karşısındaki çeşmeye gitmiş. Lütfiye halamın eşi Yaver Efendi bu suyu dağdan getirip mahalleli de kullansın diye yolun kenarına çeşme yaptırmıştı. Çok fazla gelip geçeni olan bir yol değildi burası. Halam bu çeşmede abdest almayı

Öndekiler soldan sağa; Asiye ablanın kızı Gülnur, Nebiha abla, kızı Gülden, diğer kızı Canan, Besire abla, Ayşe hala. En arkada solda Zekiye ablanın kızı İnci, onun sağında kucağında Sidal'ın kızı Hilal'i taşıyan Besire ablanın kızı Bilge.

severdi. Rahat aldığını söylerdi.

Bir süre sonra bahçenin kapısı tekrar açılmış ve halam gözükmüş. Hızlı hızlı yürümeye çalışarak eve doğru geliyormuş ama durumunda bir gariplik var. Bir bakmışlar ki halamın üzerinde elbisesi yok. Başında namaz örtüsü var ama üstünde fanila altında uzun paçalı iç donu ile yürüyor.

Hemen kalkıp yanına koşturmuşlar. “Büyükanne ne oldu sana? Suya mı düştün, ıslandın mı? Nedir bu halin?” diye heyecanla sormuşlar.

“Aman önemli bir şey değil,” demiş halam sakince. “Abdest alırken fakir bir kadın geçiyordu oradan. Ben de entarim ile hırkamı çıkarıp ona verdim, sevaptır.”

Herkes şaşkın şaşkın bakınırken İhsan abi, “İlahi büyükanne,” demiş. “Ben de zannettim ki eşkıyalar soydu seni.”

Yezidin Kedisi

Nebiha abla Lütfiye halamın koynunda yata yata halama benzemiş. O da halam gibi hayvanları çok seviyordu. Evlenip çoluk  ocuk sahibi olduktan sonra bile yeni doğmuş kuzuları, yumurtadan yeni çıkmış sarı sarı civcivleri bakmayı severdi. Tavuğu kuluçkaya yatırıp birkaç tane civciv çıkarmış. Lütfiye halam ile beraber her gün kümeste onları bakıp beslerken onların sevimliliklerini seyretmekten mutlu oluyormuş.

Bir gün yine beraber kümeste tavukları besleyip civcivlere baktıktan sonra yemek için eve dönmüşler. Bir süre sonra Lütfiye halam kapının önünde dolanan kediyi ağzı burnu sarı sarı tüyler içinde görünce,

“Ooo Nebiha! Sakın bu kedi civcivlere bir şey yapmış olmasın?” deyince beraber kümese koşmuşlar. Sidal de peşlerinde.

K mese geldiklerinde korktuklarının olduğunu görmüşler. Kedi kümese dalıp bütün civcivleri telef etmiş. Yerde yatan tüyleri dağılmış minik, gözlerinin feri s nm ş minicik civcivleri görünce Nebiha ablanın da gözünden yaş gelmiş.

Lütfiye halam, “Yezidin kedisi!” diye bağırıyormuş. “Artık seni öldürmek caizdir.”

 nce eve gidip bir parça ip almış. Sonra gidip kediyi yakalamış. Kedinin zaten kaçtığı yok, uysal bir hayvan. Her gün kendisini besleyen bu yaşlı kadından bir kötülük beklemiyor.

Nebiha sormuş, “Büyükanne ne yapacaksın?”

“Bu hain kedinin boynuna taş bağlayıp dereye atacağım.”

Kedinin boynuna ipi bağlamış ve kucağına alıp bahçenin bir kenarından akan Harşit  ayı’nın kıyısına götürmüş. Halamın böyle

bir şey yapabileceğine hiç ihtimal vermeyen Nebiha ile olayın nereye varacağı konusunda bir fikri olmayan küçük Sidal de merakla onu izliyorlar.

Halam önce bir taş alıp eliyle şöyle bir tartmış ama beğenmeyip bırakmış. Başka birini almış, onu da bırakmış. Sidal, herhalde kediyi batıracak kadar ağır bir taş arıyor, diye düşünmüş.

Sonunda halam bir taş beğenmiş. Ama hiç de Sidal'in düşündüğü gibi daha büyüğünü değil, sadece fındık büyüklüğünde bir taşı bağlamış ipin ucuna. Sonra kedinin ancak ayaklarını ıslatabilecek kadar sığ bir yerde, “Sen bu cezayı hak ettin,” diyerek kediyi atmış.

Kedi daha ayakları suya değer değmez fırlayıp kaçmış. Sidal diyor ki; eve döndükleri zaman kedi onlardan önce evin önüne gitmiş bir kenarda oturuyormuş.

Alime Teyze

Halam birkaç ayda bir bize gelir birkaç hafta kalırdı. Bir sonbahar günü yine bir süre kalmak için gelmişti. Aynı günlerde annemin teyzesi Alime Hanım da annemlerin köyü olan Mavrengil’den ziyarete gelmiş bizim evde kalıyordu. O da halam gibi sık sık gelirdi. Yaşı Lütfiye halama yakındı. Halam gibi zayıf olmasına karşın onun tersine çok ufak tefek bir kadındı. Çok az yemek yer, buna karşın akşama kadar çay içerdi. Halam insanları sevmemenin günah olduğunu düşünse de Alime teyzeden hoşlanmazdı. Çünkü Alime teyze ibadet etmez, namaz kılmaz, üstelik sigara içerdi. Lütfiye halam onun çay içmesinden şikâyet eder,

“Kadın akşama kadar istikan istikan çay içiyor,” diye söylenir, “Ben sadece bir istikan içiyorum,” diye de eklerdi. Çay bardağı yerine Rusçadan geçme bir kelime olan istikan kelimesini kullanırdı.

Kışları soğuk olduğu için herkes sobanın olduğu oturma odasında otururdu. Annem sobanın arkasında kendi koltuğunda oturur, babam ise pencerenin önündeki sedirde. Halam da bize geldiğinde babamın yanında sedirde otururdu.

Alime teyze geldiği zamanlar babam, onlar sedirde rahat otursunlar diye odanın diğer tarafındaki divanın üzerine geçerdi. Ama Lütfiye halam da Alime teyzenin yanında oturmamak için,

“Kardeşim benim ayaklarım çok üşüdü,” diyerek onun oturduğu divana gider, ayaklarını divanın üzerindeki battaniyenin altında ısıtmak bahanesiyle babamın yanında yerini alırdı.

Halam bize geldiğinde genelde iki hafta kalırdı. Ama Alime teyzeye denk gelirse daha bir haftası dolmadan,

“E iyi oturduk, artık evimize gidelim,” diye konuşmaya başlar, sırf onu göndersin diye bir hafta sonra o da Alime teyze ile beraber giderdi.

Lütfiye halam gibi Alime teyzenin rahmetli olmuş kocası da subaydı. Ondan maaş alırdı. Bazen merak eder Lütfiye halama sorardı;

“Lütfiye sen kocandan ne kadar maaş alıyorsun?”

Halam ise katiyen cevap vermez, çok da kızardı. Halam için malın, mülkün, paranın anlamı sadece ihtiyacı olanlara, fakir olanlara verilecek, dağıtılacak şeyler olmasıydı.

“Benim maaşımdan sana ne. Bir sürü fakir var onlara veriyorum. Sen de maaşını fakire ver!”

Arkasından da söylenmeye devam ederdi;

“Ya ben maaşımı ihtiyacı olana dağıtıyorum. Onun fakirine verecek param mı var benim.”

İki Bacı Bir Somun

Alime teyzeden daha da sık evimizde bulunan bir başkası da bizim evin alt katında oturan Muzaffer teyzemdi. Annemin büyük ablası olan Muzaffer teyze iki kızını genç yaşlarında kaybetmiş, bir oğluyla beraber kalıyordu. Gündüzleri evde sıkıldığı için sık sık bizim kata çıkardı. Yetim büyüdükleri için annem ve teyzem birbirlerine çok düşkündüler. Saatlerce oturup sohbet ederlerdi. Halam Muzaffer teyzemi sever, ona bir şey demezdi.

Bir gün annem ve teyzem beraber çamaşır yıkayıp yorulmuşlardı. Akşamüstüne doğru kendilerine çay demleyip kahvaltı yaptılar. Ancak nafile oruç tuttuğu bir gün olduğu için halam onlara katılmamıştı. Ramazan haricinde de böyle nafile oruçları tutardı. Âdeti olduğu üzere o gün yine babamı karşılamak için bayırın başına gidip babamı beklemeye başladı. Bahçenin dışında ana yola bağlanan yolun başına biz ‘bayırın başı’ derdik. Genelde babamın geliş saatine yakın bir saatte gider onu orada karşılar, bugün şu geldi bu oldu diye rapor verir ve babamla beraber eve dönerlerdi. O gün daha bile erken gitti ve babamı görür görmez,

“Kardeşim bu iki bacı oturdu bir somun ekmeği yediler,” dedi.
“Sana bana akşam ekmek yok.”

“Abla merak etme,” dedi babam, “Ekmek var evde.”

Evde ekmek olup olmadığını bildiğinden değil, halamın huyunu bildiğinden öyle diyordu.

Bir başka gün de babam etli yaprak sarması istediği için annem gündüzden hazırlayıp pişirdi. Ama ocağın üzerinde unutunca dibini tutturup biraz yaktı. Annem dolmanın üstünü alıp yanık kısmını ayırdı. Halamı da tembihledi, sakın Süleyman’a söyleme diye.

“Bana ne! Niye söyleyeyim ki!” dedi halam. “Ben karı koca

arasına girmem.”

Ama halam yine bayırın başında babamı görür görmez,
“Süleyman dolmayı yaktılar,” dedi. “Sen anlamayasın diye üstünü
başka tencereye aktardılar. Sakın yeme, midene dokunur.”

Akşam yemek masasına hep beraber oturduk. Dolma masaya
geldiğinde hiç yanık kokusu yoktu. Ama babam ablasının sözü yerde
kalmasın diye, “Sanki bunda biraz yanık kokusu var,” dedi.

Halam hemen döndü, “Bak gelin hanım,” dedi, “Ben söylemesem
bile kardeşim yine anlayacakmış dolmanın yandığını.”

Kayıp Makaralar

Güngör'ün evleneceği zamandı. Düğün için hazırlıklar yapılıyordu. Hemen hepimiz dikiş bildiğimiz için dikiş makinasının başı hiç boş kalmıyor, yatak ve divan örtüleri, yastık yüzleri, çarşaf, bohça, ütü bezine kadar herkes bir şeyler dikiyordu. Babam da çarşıdan renk renk makaralar alıp getirmişti. Ancak makaralar iki de bir kayboluyor, biz de birbirimize kızıp duruyorduk. Bazen halamdan şüphelenip onun bohçasına da bakıyorduk ama orada da bulamamıştık. Onun bohçası daha çok fakir fukaraya yama yapmaları için biriktirdiği kumaş parçaları ile doluydu. Zaten biz ne zaman bir giysi dikmeye başlasak, halam gelir bizim kestiğimiz yakayı, kolu, gövdeyi artık hangisini uygun görürse alıp bohçasına saklardı. Elbisenin eksik parçasını görünce halamın aldığını anlar, yalvar yakar geri isterdik. Çoğu zaman yerine artık kumaşlardan başka parçalar vererek geri alabilirdik.

Böyle uğraşa didine çalışırken birkaç gün sonra bir baktık ki dikiğimiz yastık yüzleri, bohça örtüleri, ütü bezi filan ortada yok. Halam almış yine hepsini. Annem halama,

“Abla sen onları ver, biz dikişleri bitirince artan bütün kumaş parçalarını sana vereceğiz. Sen de hepsini fakirlere dağıtırsın, sen üzülme,” dedi.

Bunun üzerine halam getirip hepsini verirken anneme söylendi;

“Gelin hanım onların makaraları da yok. Kalan makaraları da vereceksiniz.”

O zaman anladım ki o kaybolan makaraları da halam almış.

“Hala,” dedim, “Sen mi aldın diğer makaraları da?”

“Evet, ne olacak?”

Güngör gelinliği içinde.

“Hala biz de birbirimize düştük kim kaybetti diye. Ne yaptın makaraları?”

“Aman, çok iş oldu! Fakir, fukaranın ihtiyacı vardı, verdim. Yok, yoksul musunuz? Kardeşime söylerim, yine alır size.”

Sorup öğrenince anladık ki, halam bulduğu makaraları alıp yolun kenarına çıkmış. Pazara gitmek için gelip geçenlere, “Alın bunları kendinize bir şeyler dikersiniz,” diyerek birer ikişer dağıtmış.

Askerlere Elma

Kalederesi denilen yerde eski bir cami vardı. Bir vakitler orada askerler kalıyorlardı. Yolu bizim evin önünden geçiyor. Her öğlen oradaki askerlere karavana taşıyan askerler bizim bahçenin önünde, bayırın başı dediğimiz yol ağzından geçerlerdi. Kedileri, köpekleri, kuşları bile besleyen Lütfiye halam askerlere bir şey vermeden durabilir mi hiç? Bahçeden topladığı elmaları her öğlen askerler geçmeden önce götürüp bahçe duvarının üzerine dizer ve gelip geçen askerlere verirdi.

Karavana taşıyan askerler zaten bir süre sonra alışmıştı bu duruma. Lütfiye halamın bir şey demesine, hatta orada olmasına bile gerek yoktu. Evin önünden geçerken halamın duvar üzerine dizip bıraktığı elmaları alıp ceplerine koyarlardı.

Öğrenciye Soba Lazım

Babam okuyan insanlara çok değer verirdi. İmkânı olmayanların okuyabilmesi için her zaman yardım ederek çok sayıda çocuğun okullarına devam edebilmelerine yardımcı olmuştur. Hatta evin bir katını oda oda ücretsiz olarak talebelere verir, elektrik ve su paralarını da kendi karşılardı. Halam ise çoluk çocuk yaşlı genç ayırt etmeden herkese yardım etmek için çabalardı. Babamın eğitim konusundaki zaafını da bildiği için bir gün gelip,

“Kardeşim bizim orada iki talebe var,” dedi. “Öğretmen okuluna gidiyorlar. Ama kış vakti sobaları yok, yorganlarına sarılıp ders çalışıyorlar. Yazıktır onlara bir soba alıver.”

“Abla benim elim biraz sıkışık,” diye cevapladı babam. “Bu ay sen üç aylığını alacaksın. Senin parandan alalım,” dedi.

Ama halamın kendi hesabı tamamı. O zaten bütün parasını kuruşu kuruşuna ayırır ve düzenli olarak birilerine yardım için kullanırdı.

“Yooook, kardeşim, onların yerleri var,” dedi. “Günah olur. El âlemin rızkını mı keseceksin. O zaman beklesinler.”

Böyle söylemesine rağmen yine de her gün lemle cimle konuşa konuşa o çocuklar için hem o sobayı hem de ilaveten bir ton yakacak odunu babama aldırdı.

Denk Değilmiş

Bir gün arkadaşlarımızla beraber bizim evde salonda oturuyoruz. Halam da var yanımızda. Bir arkadaşım aile geçmişini, soy ağacını yazmaya karar vermiş. Halam her ailenin geçmişini bilmesiyle meşhur olduğu için ona danışmak istiyordu. Lütfiye halamın bu konuda kimseyle kıyaslanamaz bir hafızası ve bilgisi olduğu için babam bile ihtiyacı olduğu her zaman ona sorardı. Arkadaşım önce kayınpederinin ailesinden başladı sormaya. Halam hepsini teker teker isimleriyle anlatıyordu.

“Kayınpederin de onun babası da boylu poslu, yakışıklı ve efendi insanlardır. Bunu bütün Gümüşhaneliler bilir. Tüm çocuklarını da okuttu, akıllı adamdır. ...” diyerek uzun uzun anlattı sonra da “Kocan da onlara benzemiş mi?” diye sordu arkadaşıma.

Arkadaşımın yerine ben cevap verdim: “Benzemiş, benzemiş. Boylu poslu ve efendi bir insan.”

“İyi,” dedi halam arkadaşıma. “Sen şanslıymışsın!”

Sıra kayınvalidesine gelmişti. Arkadaşım kayınvalidesinin ailesini, kimlerden olduğunu tanıyıp tanımadığını sordu halama.

“Tabi, tanırım elbette,” dedi halam. “Çok iyi ailedir. Ama senin kayınvaliden güzel değildi. Yaşı da biraz geçmişti. Onun için kayınpederini almaya razı oldu. Yoksa hiç ona verirler miydi, katiyen vermezlerdi.”

Ben elimde çay bardağı ile kalakaldım. Bardağı ağzıma mı götüreyim, sehpayı mı bırakayım bilemedim. Halama da bir şey söyleyemedim. Neyse ki Ayhan ablam dayanamadı;

“Hala, bu ne perhiz bu ne lahana turşusu,” dedi. “Biraz önce kayınpederini vp göklere çıkartıyordun, şimdi yere vurdun.”

Halam her zamanki rahatlığı ile devam etti;

“Kızım, iyi adamdı ama denk değildiler işte.”

Arkadaşım lafa karıştı, “Doğru diyor Lütfiye hanım teyze,” dedi. “Bizim valide hanım da hep öyle der eşi için. Onlar bize denk değillerdi ama kader işte, diye.”

Orhan Abimin Harçlığı

1950’li yılların başıydı. Orhan abimin İstanbul’da üniversitede okuduğu zamanlar. Babama mektup yazmış, akşam evde babam seslice okuyor. Halam da bizimle beraber. Orhan abimin mektubunun sonunda bir not vardı;

“Bu ay param yetmeyecek. Aylığımı biraz erken gönderin, biraz da fazla olsun.”

Orhan abim üniversitede okuduğu yıllarda.

Babam bunu okuyunca sinirlendi;
“Ben çocuğu dışarıda okuyan herkese soruyorum, hiçbiri benim gönderdiğim kadar bile para göndermiyor. Bu adam beni ne zannediyor? Nihayet bir memur maaşıyla yaşıyoruz. Göndermeyeceğim. Ne yaparsa yapsın. İdare etmeyi öğrensin.”

Babamın bu öfkeli konuşmasının peşinden halamın endişeli sesini duyduk;

“Uyy kardeşim! Çocuk gurbet elde ne yapsın? Allah korusun, intihar eder!”

Sonra halam, “Bana bir şeyler oluyor, korkmayın bayılacağım,” dedi ve oturduğu yerde yana doğru kaykılarak kaldı.

Babam her zaman ki gibi yine telaşlandı. Bu sefer o endişelenmişti;

“Tamam abla, ben öfkelen dim de söyledim. Tabi ki göndereceğim. Onu gurbet elde parasız bırakır mıyım hiç!”

Halam kapalı gözlerini hiç açmadan, “Tamam kardeşim, üzölme sen! Ben şimdi düzelirim.”

Babam, “Hadi kalk da birer kahve içelim,” deyince halam gözlerini açıp doğruldu.

Ertesi gün Muzaffer teyzem bize geldiğinde halam ona anlatıyordu;

“Biliyor musun Muzaffer, bizim Orhan İstanbul’da parasız pulsuz kala kalmış. Çok üzöl düm, fenalaştım, düştüm bayıldım. Neyse ki kardeşim razı oldu, para gönderecek Orhan’a!”

İstanbul'dan Evlenmek Yok

Orhan abim gibi Oltan da üniversiteyi İstanbul'da okuyordu. Ama yıllar ilerlemiş, sanıyorum artık 1950'lerin sonlarıydı. Yaz tatili sonunda Oltan yine İstanbul'a gitme hazırlığı içinde bavulunu hazırlamış, en son olarak takım elbiselerini askılarından çıkarıp yerleştirmişti. Biz de halam ile beraber onun hazırlığını takip ediyorduk. Masanın başında oturan halamın artık nereden aklına geldiyse Oltan'a dönüp,

Oltan İstanbul'da hukuk fakültesinde okuduğu yıllarda.

“Bak Oltan, sakın İstanbul'dan bir kız bulup da evlenmeye kalkma,” dedi. “Biz seni buradan evlendireceğiz. Aksi takdirde kardeşim çok üzülür.”

Oltan'ın da muzipliği tuttu;

“Öyle deme hala.
İstanbul'un kızları çok güzel.”

Lütfiye halam onun sesindeki muzipliği sezmemiş gibi davrandı, “Ne dedin sen, ne dedin? İstanbul'dan kız mı alacaksın?” diyerek

ayağa kalkıp Oltan'ın masanın üzerine bıraktığı elbise askılarından birini kaptı ve sanki Oltan'ı onunla dövecekmiş gibi kaldırdı, “Sen İstanbul'dan bir kız almaya kalk, seni öldürürüm!”

Oltan ise hâlâ oyuna devam ediyordu. Bir yandan korkmuş gibi kendini korumaya çalışarak ellerini kafasına doğru kaldırıyor, bir yandan da “Ama hala, insan sevdiği zaman ne yapsın?” diyerek onu kışkırtıyordu.

Halam elinde askı ile masanın etrafında Oltan'ın peşine düştü. Oltan'ın doksan yaşındaki kadından kaçması zor değil elbette ama o da mahsustan yavaş hareketlerle ondan kaçmaya çalışıyormuş gibi yapıyordu.

“Ben sana gösteririm İstanbul'dan kız almayı. Sen benim kardeşimin sözünü yere mi yatıracaksın. Öldürürüm seni.”

Halam bunları söylerken bir yandan da elindeki askıyı Oltan'ın bacaklarının altına paçalarına doğru sallayıp sözüm ona vurmaya çalışıyor. Aslında halam da numara yapıyor. Ne Oltan'a ne başkasına kıyıp vuramaz ki.

Nihayet Oltan çok canı yanmış ve korkmuş gibi yaparak, “Tamam hala, tamam!” dedi. “Söz vallahi! İstanbul'dan kız mız almam!”

Halam çok mutlu bir şekilde yerine oturdu. Bu sefer Ayhan ablam söze katıldı.

“Eline sağlık hala,” dedi. “Çok iyi yaptın, korkuttun Oltan'ı.”

Ben, Güngör ve Ozan

Halam da gururlandı, “Tabi canım, ben kardeşimin sözünü yerde kor muyum hiç! Görsün dünya kaç bucak!”

Akşam babam eve geldiğinde Lütfiye halam yine günlük raporunu veriyordu;

“Bugün Oltan'ı iyice bir korkuttum. Bana söz verdi, İstanbul'dan evlenmeyecek.”

Her Şeye rağmen halamın Oltan’a olan sevgisi hepimize olandan farklıydı. Biz kardeşler arasında sürekli birbirimize takılmayı çok severdik. En küçük kardeşimiz Ozan çok güzel bir çocuktur. Ben de ona takılır, ben senden daha güzelim, kardeşlerin içinde en güzeli benim, diye kızdırırdım. Kendi aramızda böyle çekiştiğimiz bir gün kendi sözünü bana kabul ettirsin diye destek arayan Ozan dönüp Lütfiye halama sormuştu,

“Hala sen söyle, senin yeğenlerinin en güzeli ben değil miyim?”

“Maşallah yavrum çok güzelsin,” demişti halam. “Ama Oltan’ı tutmazsın. O babama benzey!”

Oltan’a en çok takılmayı seven Ayhan ablam bu lafı duyunca ellerini iki yana açıp sanki şaşırmış gibi yaparak,

“Allah allah, ben de dedemi çok yakışıklı zannediordum, meğer Oltan’a benziyormuş,” demişti.

Güngör'ün Kırmızı Trençkotu

Kız kardeşim Güngör öğretmen okuluna devam ediyordu. Okula gidip gelirken giymek için kendisine çift yüzlü bir trençkot almıştı. Bir yüzü siyah, diğer yüzü kırmızı. Her iki yüzünü de ters çevirip kullanabiliyordu. Ters tarafının renkleri yakada, kol ağzlarında ve yırtmaçlarında görünüyordu. Özellikle kırmızısı göz alıcı bir renkteydi. Güngör de çok beğenerek almış ve severek kullanıyordu.

Halam bize geldiğinde Güngör'ün bu trençkotunu o da çok beğendi ama giymek için değil, üstüne örtmek için. Sabah namaz saatinde erkenden uyanıyor ve çoğu zaman bizleri de uyandırıyor. Ama kahvaltı faslı bitip Güngör'ün okula gitmesinden önce halam bu trençkotu kendi üzerine örterek sedirin üzerinde yatmayı adet edindi.

İlk günler Güngör bir şey demedi ve üzerine başka bir şey giyerek gitti okula. Ama birkaç gün sonra Güngör trençkotunu giyip gitmek istediğinde halam vermek istemedi.

“Bu beni sıcak tutuyor. Hava soğuk, sen paltonu giy,” diyordu Güngör'e.

“Paltomu senin üstüne örteyim,” dediğinde kabul etmiyor, illa trençkotun kendi üstünde kalmasını istiyordu.

Güngör ısrar ettiğinde ise “Aman al! Çok mu şikâr,” diyerek veriyordu.

Sonunda bu mücadeleye babam son verdi. Güngör'ü yanına çağırdı;

“Kızım, halan belli ki bu trençkotu çok sevmiş. Burada beş-on gün kalıp gidiyor. Bırak şimdi o örtsün. Sen de o gittikten sonra giyersin,” dedi.

Ben Lütfiye halamın zaafının trençkottan daha çok rengine

olduğunu tahmin ediyorum. Üzerine örterken her zaman kırmızı tarafını içe alıp kendi üzerine gelecek şekilde seriyordu.

Seneler sonra, İstanbul'da Büyüka'da belediye meclis üyesi olarak görev yaptığım zamanlarda bir gün belediyede bir oylama yapıyorduk. Evet oyu verecekler için beyaz renkli, hayır oyu verecekler için ise kırmızı renkli oy pusulaları hazırlanmıştı. Herkese her iki renkten birer pusula veriliyor, hangisini kullanacaksak onu oy kutusuna atıyorduk.

Ben beyaz pusulayı kutuya attım, kırmızı pusula elimde kaldı. Pusulanın kırmızı rengi halamın sevdiği o kırmızı trençkotunkine benziyordu. Hoşuma gitti ve saklamak istedim. Elimdeyken kâğıdı katlamıştım, kat yerlerini düzelterip çantama koydum. Yanımda rahmetli başkan Recep Koç oturuyordu. Benim pusulayı çantama koyduğuma dikkat etmiş ve başka bir şey için kullanacağımı düşünmüş olmalı. Hem kendisinin hem de diğer yanındaki bir başka meclis üyesi rahmetli Başar Bey'in elinde kalan kırmızı renkli pusulaları alıp bana uzattı. Hâlbuki ben, halam gibi, sadece rengine olan zaafımdan dolayı almıştım o pusulayı. Bir damarım halama çekmiş demek ki.

Güngör'e Nasihat

Güngör öğretmen çıkıp çalışmaya başlamıştı. Bir gün okulda yaptığı yazılı sınav kâğıtlarını getirmiş evde kontrol ediyordu. Halam onun ne ile uğraştığını sorup öğrenince hemen peşine ekledi,

“Güngör, herhalde hepsini geçirirsin. Sonra Süleyman Bey’in kızı çocuklara derslerini doğru öğretememiş de hepsi sınıfta kaldılar, demesinler.”

Güngör (en solda) öğretmen okulunda arkadaşları ile beraber.

Güngör kâğıtları okurken öğrencilerin hep aynı sorularda takıldıklarını, ya hiç yapamadıklarını ya da hata yaptıklarını fark etmiş. Halamın bu sözünü düşününce hatanın öğrencilerde değil kendinde olduğunu anlamış. Demek ki ben bu konuları doğru öğretemedim, diyerek daha sonraki derslerde bu konuları tekrar edip

daha fazla anlatmış.

“Daha öğretmenlik hayatımın çok başındayken halamın bir sözü bana tüm öğretmenliğim boyunca her zaman dikkat edeceğim bir konuyu öğretmişti,” diye anlatır Güngör. Bunu genç öğretmen arkadaşlarına da sıkça hatırlatmış.

Has Gelin

Oldukça güzel ve gösterişli bir kız arkadaşım evimize gelmişti. Eve girerken halama arkadaşımı gösterip;

“Bak hala, bu güzel kız benim arkadaşım,” dedim.

“Maşallah kızım,” dedi. “Allah annene babana bağışlasın!”

Annem ve kalın bacakları.

Ama fazla meşgul olmadı bizimle. Arkadaşım gittikten sonra ben de halamın yanına yanaşım.

“Beğendin mi arkadaşımı?” diye sordum.

“Sarışın, gösterişli ama ben bir güzellik göremedim,” dedi. “Boyu benden kısa, bacakları sıska, hafif de kamburu var.”

Şaşıtm kaldım. Halam kızı sadece bir anlık görmüştü. Onun yanında oturmamıştık bile. Bu kadar kısa zamanda bu kadar kusuru nasıl baktı gördü diye düşündüm. Boyu tamam ama bacaklarının inceliği ve kamburu öyle bir bakışta görülebilecek ve göze batacak özellikler değildi. Aklıma annemin sinirli olduğu bir gün geldi. Babam ve halam da evdeydi. Annem bize bağırıp duruyordu. Babam

belki de ortamı biraz yumuşatmak için halama takıldı;

“Abla bak bu kadını sen beğendin de bana aldın!”

“Yook, yok kardeşim! Ben beğenmedim, sen beğendin, ben de gidip istedim.”

Babam bu şekilde sıkça takılırdı halama. Halam da her defasında, “Ben almadım ama ağı kızı, has kız. Süleyman sen de nazlanma. Has kadın, has gelin,” benzeri sözler söylerdi.

Biz onlara gülerken annemin de öfkesi geçmişti. Bu sefer o da katıldı söze.

“Abla sen beni beğenmedin de sırf kardeşin istediğı için mi beni istemeye gelmiştin?”

Halam iki ateş arasında kaldı diye düşündüm ama o yine çok rahattı:

“Ben seni görür görmez beğendim, sevdim gelin hanım. Ama o zaman da bacakların böyle kalındı.”

Halam övgüsü kadar eleştirisini de hiç sakınmadan söylerdi.

Sırat Köprüsü

Hep beraber bahçede oturduğumuz bir gün Lütfiye halam yine bizi öbür dünya ile korkutuyordu.

“Uuu! Allah yardımcımız olsun!” derdi her zaman. “Nasıl geçeciz sırat köprüsünden? Şu saçımın telinden daha ince bir köprü. Allah yardımcımız olsun! Geçemezsen doğruca aşağıda kaynayan katran kazanlarının içine cup diye düşeceksin. Kaçıp kurtarım desen zebaniler ellerinde tokmaklarla başına vuruyorlar, doğru kazanın dibine. Ta ki kıyamete kadar yanacaksın.”

Annemin de itikadı çoktu. Halamın bu şekilde konuştuğu zamanlarda annem de halama dönüp hep aynı şekilde konuşurdu;

“Abla sen nasıl olsa geçersin Sırat köprüsünden. Kesin cennetliksin. Ben de senin eteğine sarılırim.”

Ayhan ablamın kızı Züleyha.

Halam da her defasında telaşlanırdı;

“Olmaz gelin hanım, olmaz! Ben kendim geçtim de sen kaldın. Zaten hangimizin geçeceği belli değil ki. Bakarsın senin sevabın daha çok olur.”

Bazen ben de sıkıştırmaya çalışırdım halamı, “Ne olur sen de yardım etsen anneme?”

“Yok kızım, yok! Ben geçtim de o kaldı,” derdi yine. Ama halamın nazarında babamın yeri farklıydı ki bazen eklerdi, “Hem

geçirsem kardeşimi geçiririm ben.”

Biz bu şekilde konuşurken yanımıza Ayhan ablamın kızı Züleyha geldi. Henüz üç dört yaşlarındaydı. Konuşmaları o da dinlemiş ve rahatsız olmuştu. Gelip halamın kolunu tuttu. Gözlerini kocaman açarak endişeli bir sesle, “Sen de köprüye doğru gitme o zaman,” derken diğer eliyle Harşit Çayı’nın olduğu tarafı gösteriyordu. Köprü lafını oraya yakıştırmıştı. Sonra arkasına dönüp tam ters tarafı işaret etti, “Bu tarafa doğru git.”

Halam Züleyha’nın üzüldüğünü anlayınca hemen sevecen bir sesle konuşmaya başladı;

“Bak ben onu hiç akıl edemedim. Doğru diyorsun, ben de öbür tarafa doğru giderim, üzülme sen.”

İhsan'ın Nur Gibi Kızları

Halam çocukları çok severdi. Bilhassa kız çocuklarını. Önceleri Ayşe halanın en küçük kızı Nebiha abla, daha sonra da Besire abla ile İhsan abinin üç numaralı kızı güzel Lale'yi hep koynunda yatırırdı. Onlar büyüyene kadar yanından ayırmadı.

Çocuklar da onu çok severlerdi. Halam ile beraber Erzurum'a gittiğimiz zaman Ayhan ablamın kızı Züleyha henüz üç yaşındaydı. Lütfiye halamı çok severdi. Sürekli onun kucağında oturmak istiyordu. Halam ise dizleri ağrıdığı için onu kucağına almak istemiyor, uzaklaştırmaya çalışıyordu. Onu hırpalamak da istemiyordu ama,

“Hadi oradan,” diyordu halam. “İhsan'ın nur gibi kızlarını kucağıma almıyorum, seni mi alacım?”

Züleyha'nın halama olan düşkünlüğü o kadardı ki ne halamın sözlerine ve onu engellemeye çalışmalarına ne de bizim, “Halan yaşlı, dizleri ağrıyor, rahat bırak,” gibi uyarılarımıza hiç aldırmıyor ve yine mütemadiyen ona sarılıp kucağına tırmanmaya uğraşıyordu.

Bir gün Ayhan ablam seslenip, “Gönül gel de şunların bir haline bak,” diye beni misafir odasına çağırdı. Halam her zamanki gibi namazını kıldıktan sonra namazlığının üzerine uzanmış uyuyordu. Züleyha da virgül gibi kıvrılıp halamın önüne sokulmuştu. Bir eliyle de halamın kolunu tutmuş kendi üzerine çekiyordu.

Radyo

O zamanlar henüz televizyon yok. Radyo ise halam için yeni bir icat sayılırdı. Bir türlü kavrayamıyordu radyonun çalışmasını. Her gün bizi ikaz edip duruyordu.

“Yeter artık kapatın şu radyoyu,” diye söylenirdi. “Akşam oldu, bırakın da adamlar yemeklerini yesinler, dinlensinler biraz.”

Radyoda konuşan, şarkı söyleyenlerin biz radyoyu açtığımız için bize canlı yayınlı söylediklerini düşünürdü.

“Sizde hiç anlayış yok mu? Adamları rahat bırakın, ne sesleri kaldı ne dermanları.”

Biz onun öyle çalışmadığını söylemeye çalışırdık ama anlatamazdık. Bir gün kardeşim Ozan farklı bir şekilde anlatmaya karar verdi,

“Hala sen gramofonu biliyorsun değil mi?” dedi.

“Evet, tabi biliyorum.”

“İşte bu radyo da onun gibi. Ama içinde küçük küçük birçok plak var. Saat gibi dönüp duruyorlar, sırayla her plak çalınıyor, bitince yeniden başlıyor,” dedi.

O zaman halam durumu kavradı,

“Ooo, çocuğum! Ben bunu neden akıl edemedim daha önce. Yaşlılık işte.”

Artık bize radyoyu kapatmamız için ikaz etmiyordu. Ama bazen radyo yayınında parazit oluşup sesler hışırtilı çıkınca bu defa da,

“Şu bozuk plakları değiştirin artık canım,” diye söylenmeye başlıyordu. “Her şeye para var, plaklara yok!”

Sigara

Babam açık fikirli bir insandı ama aşırılıklara karşıydı. Bize sık sık telkin ederdi; “Çocuğum, oyun oynayın ama kumar oynamayın. İçki içebilirsiniz ama hiçbir zaman kendinizden geçecek, kendinizi küçük düşürecek derecede olmasın.” Hatta sağlımıza dokunacak derecede olmamak kaydıyla sigaraya bile bir şey demezdi. Bu konularda bize telkinde bulunur ama sonra serbest bırakırdı. Bizim evde tavla, bezik, iskambil gibi oyun malzemeleri her zaman mevcuttur. Babamın yanında da oynardık, bir şey demezdi. Kendi bizimle oynamaz ama, “Kim yeniyor, kim kaybediyor?” diye sorar, “Kaybeden bize kahve yapsın,” diye de takılırdı. Bazen çarşıya gitmek için evden çıkacağı vakit cebinden çıkardığı değişik bir sigara paketini bize verir, “Misafiriniz gelirse ikram eder, beraber içersiniz,” derdi.

Lütfiye halam ise ne sigara içmemizden ne de iskambil oynamamızdan hoşlanmaz, her daim söylenirdi.

Birkaç arkadaşım eve gelmişti. Babamın bırakmış olduğu bir sigara paketinden beraberce sigara içiyoruz. Ağzımızdan halka şeklinde duman çıkartmaya çalışıyoruz. Güngör o zaman daha 16-17 yaşlarında ama bize özendiği için bizimle beraber o da bir sigara yakmış. Halamın sesini duyduk. Bizim yanımıza geleceğini anlayınca Güngör alelacele sigarayı eteğinin uç kısmının altına bastırıp söndürdü. Ben avucumun içine sakladım. Arkadaşlarım bir şey yapamadılar. Halamın bize söylenmesine alışkınız ama arkadaşlarımızın canını sıkacak bir şeyler söyler diye huzursuz oldum.

Halam önce arkadaşlarımın hepsine, hoş geldiniz, dedi. Sonra annelerini, hatırlarını sordu. Ama benim içimin kıpırtısı geçmedi. Bizim yanımıza sadece hatır sormak için gelmediğini biliyorum.

Ama korktuğum kadar olmadı. Halam ayağa kalkıp yanımızdan çıkarken, “Hepiniz çok güzel kızlarsınız maşallah,” dedi. “Ama yazık ki bu zıkkım yüzünden sesleriniz erkeklerinki gibi kalın olacak.” En son olarak da “Güngör’e sakın içirmeyin,” diye ekledi. “Onun yaşı küçük, alıştırmayın. Kardeşim böyle şeyleri sevmez.”

Halam çıktıktan sonra Güngör eteğinin ucundaki sigara deliğine gözlerini dikmiş bakıyordu. Daha sonra da bizimle sigara içmedi.

Halamın bizi şaşırtan birçok davranışı olmuştur ama her şeye rağmen hepimize sonsuz bir sevgi duyardı. Arkadaşlarımızın yanında bizi rencide etmez ama sağlığımız söz konusu olduğunda da sözünü sakınmazdı.

Aradan bu kadar yıl geçti. Ben şimdi o zaman halamın olduğu yaşa geldim. Gençliğimdeki o sigara denemelerinden sonra ben bir daha sigara içmedim.

Papaz! Papaz!

Halam iskambil oynamamızdan da hoşlanmaz, biz ne zaman bezik oynasak gelip başımızda söylenirdi. Sözüm ona bizi korkutmak için, “Sizin gibi böyle mütemadiyen iskambil oynayan bir adam ‘Papaz! Papaz!’ diye sayıklayarak ölmüş,” diye anlatırdı.

Ayhan ablam bir gün grip olmuş yatıyordu. Bizim evde muziplikte en önde gelen kişi olduğu için hasta haliyle bile bir şeyler düşünürdü. Yattığı yerde, “Papaz! Papaz!” diye sayıklamaya başladı.

Ben de oyuna katılıp, “Ayhan ablam çok hasta galiba, sayıklıyor,” diye olayı körükledim.

Halam hemen yerinden fırladı, “Uuu, görüyor musunuz? Korktuğum oldu. Tövbeler olsun!” diyerek Ayhan ablamın üzerine dualar okumaya başladı. “Allah’ım sen bağışla,” diye af diliyordu.

Halam böyle telaşlanıp duası, feryadı uzayınca bizim eğlencemizin yerini bu sefer endişe aldı. Akşam babam eve geldiğinde halam bunları anlatırsa babam bize kızar diye korktuk.

Akşama doğru halam her zaman olduğu gibi babamı karşılamaya çıktı. Biz de kendi aramızda konuştuk, Ayhan ablam babama ne diyeceğini düşündü. “Yarın pazar, pazar, dedim halam yanlış anladı,” diye söylemeye karar verdi.

Fakat bu yalana gerek kalmadı. Babam halamla beraber eve geldiğinde Ayhan’ı ayakta görünce onun iyileşmiş olduğuna sevindi, memnun oldu. Biz de bu olayı atlattık diye sevindik.

Birkaç gün sonra bahçeye inmiştik. Biraz dolanıp bahçenin kenarından akan Harşit Çayı’nın kıyısına geldik. Burada oturup akan suyu seyretmeyi seviyorduk. O sırada suyun kenarında birkaç tane iskambil kâğıdı gördüm. Demek ki birileri eski iskambil kâğıtlarını

suya atmış, onlar da gelip buralarda takılmış diye düşündüm.

Aradan birkaç gün daha geçti. Halam evine dönmüştü. Bezik oynamak istediğimiz için bezik takımının kutusunu açtık ki içinde sadece bezik tahtaları duruyor. İskambiller ortada yok. O zaman suyun kenarında gördüğüm iskambil kâğıtlarını hatırladım. Gidip evdeki diğer iskambil kâğıtlarını aradım, onlar da ortada yoktu.

Tahta Kaşık

Gümüşhane’de evlilikler sırasında yapılan eski bir adet vardı. Düğün günü kız evine ziyarete erkek evinden seçilen bir kadın yenge olarak gider ve gittiği evden beğendiği bir eşyayı gizlice alıp yanında götürür. Amaç kendi tuttuğu bir dileğin yerine gelmesidir. Tuttuğu dilek yerine geldiğinde bu aldığı eşya ile birlikte bir de hediye olarak kız evine geri götürür. Alınan eşyalar da genellikle alınıp çantaya saklanabilecek kadar küçük olurlar. Yemek takımından bir çatal veya kaşık, ya da bir sehpa örtüsü benzeri çok pahalı olmasa bile evde eksikliği hissedilecek bir şey olması gerekir.

Halamı yenge olarak yine bir düğüne götürmüşlerdi. Gitti geldi, yanına bir tahta kaşık almış.

“Lütfiye ala ala bunu mu aldın?” dedi babaannem. Tahta kaşık o zamanlar evlerde bolca kullanılıyordu ama çok da eksikliği hissedilecek kadar önemli bir eşya sayılmazdı. “Bari yemek takımından bir kaşık alaydın.”

“Siz karışmayın,” dedi halam. “Benim dileğim öyle çok büyük değil, tahta kaşık yeter de artar.”

Bir hafta kadar geçti. Halamın dileği belli oldu. Yaşlı bir kedisi varmış. Doğum yapmak üzereymiş. Kolay bir doğum olmasını dilemiş. Dileği de yerine geldi.

Allar Yakışırken, Eller Bakışırken

Bir başka gün ise bu sefer annem ve Meliha teyzem yenge olarak gideceklerdi bir düğüne. Onlar da bu âdeti bilirlerdi ama yapmazlardı. Annem, “Bir şey alır, sonra unutturum,” diye çekinirdi.

Bu sefer onlar düğüne gideceği zaman halam gelip bu âdeti hatırlattı;

Evimizin önünde.

“Gelin hanım güzel bir eşya al, ucuz bir şey olmasın.”

“Aman abla, ben yapamam,” dedi. “Bir dileğim yok zaten.”

“Sen kendin niyet etme,” dedi halam. “Benim niyetim için alacaksın.”

Halamın dileğini tahmin etmek zor değildi. Genelde benim evlenmem için niyetlenirdi. Ben olmazsam bile bir başka kızın evlenmesi içindi çoğu zaman.

Annem ve Meliha teyzemin yenge olarak gündüzden gideceği bu düğüne, biz de akşamleyin Orhan abimin eşi Seniye yengem ve Ayhan ablam ile beraber gidecektik. Düğün için hazırlıklarımızı yapıyorduk. Ben giyinmiş, saçımı da topuz yapmışım. Bir kenarda oturmuş diğerlerinin hazırlanmasını bekliyordum. Ayhan ablam ve

Seniye yengem aynanın karşısında saçlarını düzeltiyorlardı. O sırada halam geldi yanımıza,

“Çekilin bakayım aynanın karşısından,” dedi. “Az biraz da Gönül süslensin. Siz bir daha mı kocaya gideceksiniz?”

Halamın en çok üzüldüğü şeylerden birisi benim evlenmemiş olmamdı. Ne zaman bir düğün olsa, halam benim için üzülür, yaşlara boğulurdu. Bana da, “Şimdi sen bu düğüne gitmezsen kıskandın sanacaklar. Sen yine git ama çok durmazsın, eve gelirsın hemen,” derdi.

Seniye yengem ve Ayhan ablam aynanın önünden çekilince ben de halamın sözü boşa kalmasın diye tekrar aynanın karşısına geçip şöyle bir saçımın topuzunu düzelttim, elbisemin kemerini yokladım.

“Oldu hala,” dedim. “Ben hazırım zaten.”

Halam tatmin olmamıştı,

“Yetmez kızım, şimdi süslenip giyinmeyeceksen ne zaman yapacaksın?” dedi. Sonra da her dışarıya çıkışımızda veya misafir geldiğinde söylediği sözünü tekrarladı, “Allar yakışırken, eller bakışırken giyineceksiniz.”

Kendisi böyle şeylere hiç kıymet vermez, ne süslenir ne giyinirdi ama başkaları için hele de evlenme çağındaki kızlar için hiçbir şeyi yeterli görmezdi.

Sabah Bereketi İçeri Dolsun

Lütfiye halamın sabahları kapıyı açıp dışarıya bir bardak su dökme alışkanlığı vardı. Sabah bereketi içeri girsin diye yapardı bunu.

Annemin teyzesinin oğlu Niyazi, babamı evden çıkmadan yakalayabilmek için bir sabah erkenden bizim eve gelmişti. Tam kapıya vuracağı sırada kapı açılmış ve bir bardak su üzerine dökülmüştü. Halam kapıda birisi olup olmadığına bakmadan, kapıyı açtığı gibi bardaktaki suyu dışarıya serpmiş. Niyazi abinin pantolonunun önü ıslandığı için sanki altına kaçırmış gibi bir görüntü oluşmuştu.

Niyazi abi içeri girdi ama suratı allak bullak olmuştu. Onu kapıda bu şekilde görünce biz de şaşkın bakışlarla izliyorduk. Bir yandan bize önündeki ıslaklığın sebebinin görüldüğü gibi bir şey olmadığını açıklamaya çalışıyor, bir yandan da sabah sabah kendi üzerine neden su fırlatıldığını anlamaya çalışıyordu.

Sonunda babam, “Niyazi evladım, gel otur şöyle,” dedi ve durumu açıkladı, “Ablamın kusuruna bakma. Sabah vakti dağıtılan rızık içeri gelsin, geri dönmesin diye her sabah kapı önüne su serper.”

Niyazi abi ve babam karşılıklı çaylarını içip konuştular. Niyazi abinin amca çocuklarıyla bir değirmen davası vardı. Hepsinin hissesi olan değirmeni amca çocukları ortak olarak işletmeye devam etmek istiyorlarmış. Niyazi ise ortak iş yapmak istemediğı için ya kendi hissesini satın almalarını, ya da onların hisselerini kendisine satmalarını istiyor. Bu konuda babamın aracı olup diğerlerini ikna etmesi için yardımını istemeye gelmiş. Babam ilgilenip konuşacağını söyledi.

Niyazi evden ayrılırken halam onu durdurdu;

“Niyazi Bey oğlum,” dedi. “Bu iş senin istediğin gibi olacak merak etme. Sabah rızkı senin üstüne yağdı.”

Nitekim bu olay gerçekten de Niyazi abinin istediği şekilde sonuçlandı. Bu yüzden halam keramet sahibiymiş gibi görüldü. Mantıklı düşününce bunun kerametle ilgisi olmadığını biliyoruz. Olayın zaten böyle olacağı vardı. Ancak insanlar böyle görmek istemiyorlar.

Buna benzer çok örnek var. Babaannemden babama kalmış birkaç küçük halı arasında dedemin çok sevdiği bir halı vardı. Lütfiye halam babasına olan düşkünlüğü yüzünden bu halıyı mukaddes emanet gibi benimsemişti. Babama her fırsatta hatırlatırdı,

“Kardeşim, sen de bu halıyı Gönül’e verirsin, gelinler bunun kıymetini bilmezler.”

Nihayet halı sahiden de bende kaldı. İstanbul’a taşınacağım zaman Gümüşhane’deki evimizden kendi şahsi eşyalarım dışında bir tek bu halıyı aldım yanıma. Lütfiye halamın tesirinde kaldığıma hiç şüphe yok. Yeni evime dedemin bu hayırlı halısını sereyim diye düşündüm. Halının antika bir özelliği olmadığı gibi bir güzelliği de kalmamış. Bütün püskülleri dökülmüş, rengi solmuş, rastgele bir halı. Saçma olduğunu biliyorum ama yine de uğur getirecek diye biz de halıyı kuşaktan kuşağa aktarmaya devam ediyoruz. Yeni evlenen çocuklarımıza, torunlarımıza veriyoruz. Bizim ev bark sahibi olmamızda belki onun bir payı vardır diye atamıyoruz.

Babam bize her zaman önce aklımızı kullanmamızı söylerdi. Yedi kardeşimin hepsi de öyledir. Ama insanoğlu yine de şansa, uğura, keramete ihtiyaç duyuyor demek ki.

Rengârenk Oyalar

Gümüşhane’de eskiden evlerin duvarlarının bir kısmını oldukça kalın yaparlardı. Bilemiyorum, belki bacanın geçtiği duvar olduğu için belki de aynı zamanda taşıyıcı duvar olması içindir. Bu duvarların üzerindeki pencerelerin önünde de 60-70 cm genişliğinde bir boş alan kalırdı. Bizim çocukluğumuzda evcilik oynarken kullandığımız yerlerdi. Ayhan ablam da oyuncak bebeklerini bu pencere önlerine dizip onlara ev yapardı.

Lütfiye halamın kaldığı İhsan abi ve Besire abla’nın evinde de böyle kalın bir duvarın üzerinde bulunan bir pencere vardı. Halam ölene kadar gözlük kullanmaya hiç ihtiyaç duymadı. Ancak 90 yaşını geçtiği yıllarda artık gözleri eskisi kadar kuvvetli olmadığı için elişi yapacağı zaman mümkün olduğunca fazla ışık alsın diye bu pencere önüne çıkıp ve orada dertop olmuş şekilde oturup kızlara çeyiz yapmak için uğraşırdı.

Herkesten topladığı renk renk kumaşları bir kenarı üç santim olacak kareler şeklinde keser, bunları tam ortalarından tutup büzerek tığla ördüğü zincire aralıklarla teker teker dizerdi. Sonra bu zinciri namaz yazmasının kenarlarına diktiğinde çok güzel oya olurdu. İğne oyasından daha gösterişli dururdu. Herkes çok beğendiği için halama renkli kumaş parçaları getirirler, hatta bazıları kare parçalarını kesip hazırlayarak ona yardımcı olmaya çalışırlardı.

Halam hazırladığı bu yazmaları, hacca gidip gelenlerin kendisine hediye olarak getirdikleri namaz örtülerinin yanına bir de tespih ilave ederek çeyiz olarak sandıklarına koymaları için kızlara hediye ederdi. Bir tane de bana vermişti ama halamın ölümünden sonra Türkân ablam kendisinde halamdan kalma hiç hatıra olmadığı için o yazmayı elimden almıştı.

Bir fotoğrafını çekmiş olmayı çok isterdim. Halamın pencerenin

önünde böyle yumak gibi kıvrılıp oturup elişiyile uğraştığı o sevimli halini her zaman hatırlarım.

Galiba Ayhan Hamile

Çok yaşlandığı halde halam hep ayakta namaz kılardı. Oturduğu yerde kıl desek de kabul etmezdi. Secdeye varmak için otururken sanki namazlığın üzerine bir torba kemik yığılır gibi bütün eklemlerinden çıtır çıtır ses geldiğini duyardım. Ben de hep aynı hisse kapılırdım, imkânı yok bu namazlıktan artık kalkamaz diye düşünürdüm. Ama halam ayağa kalktığı anda sanki bütün o kemikler tekrar yerine dizilirdi. Namazını bitirdikten sonra da genelde namazlığın üzerinde bir süre yatarıdı.

Orucunu da hiç aksatmadan muntazam tutardı. Oruç tuttuğu günler akşama doğru yüzüne bir ateş basar, yanakları kızarırdı. Sabahları bahçeye iner bütün meyvelerin en güzellerini toplar, akşam iftarda yemek için eve taşırdı. Ama akşam iftar vakti gelince belki birini veya ikisini ancak yiyebilirdi. Buna rağmen ertesi gün taze taze yiyebilmek için yine bahçeden meyveleri taşır getirirdi. Yiyemediği meyvelerin kalmasına da canı sıkılır, tüketelim diye bizi sıkıştırırdı.

Ramazan günleri bizim evde mukabele okunur, komşular da çoğu zaman dinlemeye gelirdi. Elleri de boş olmazdı. Evde yaptıkları yemeklerden ve özellikle tatlılardan getirir, hem yaşıyla hem itikadının kuvvetiyle çok saygı duyulduğu için halama ikram ederlerdi.

Yine mukabele okunacağı bir gün komşular geldi, Kur'an okuyacak hoca geldi, hep beraber oturuyoruz, annemin abdestini alıp gelmesini bekliyoruz. Lütfiye halam anneme seslendi,

“Gelin hanım, güllaç mı hazırlıyorsun? Hiç uğraşma belki komşulardan biri yapar getirir.”

Herkes duymuştu. Hoca dâhil hepimiz güldük. Ama söz yerini buldu ki akşama üç ayrı komşudan güllaç geldi.

Bu iş Ayhan ablamın çok hoşuna gitti. Kendisi istese gelmez ama halama hürmet çok büyük olduğu için onun canının çektiği ve istediği bir şey olursa komşular getirirler diye her gün halamın yanında böreklerden, çöreklerden bahsetmeye başladı. “Tahinli çörek şöyle güzel olur, kıymalı börek böyle güzel olur, ben de çok severim,” türünden sözler sayıp duruyor, aklı sıra halamın zihnine bunları sokup canını çektirecek, o söylediği zaman da yapıp getirilecek diye düşünüyor.

Ayhan ablam evleneli çok fazla olmamıştı. Eşi Mehmet Bey tayin olup Erzurum’a gidene kadar bizim evde oturuyorlardı. Onun bu konuşmalarını dinleyen halam akşam babam geldiği zaman,

“Kardeşim, bu Ayhan galiba hamile. Bütün gün börek, çörek sayıklıyor ama gelin hanım da hiç aldırış etmiyor.”

Hâlbuki annemin olaydan hiç haberi yoktu. Ayhan ablam sadece halamın yanında bunları konuşuyordu ancak bu muzip amacına ulaşamadı.

Güneşin Batışı

Lütfiye halam son senelerine yakın akşam güneşin batışını daha sıkça seyreder olmuştu. Gümüşhane iki dağ sırası arasında Harşit Çayı'nın geçtiği bir vadide kurulu olduğu için akşam güneşi de batarken dağların üzerinde kaybolur. Yine böyle günlerden birinde güneşin batmasına yakın bir vakit beni yanına çağırdı;

“Bak Gönül,” dedi. “Güneş dağın ardında ha battı ha batacak. İşte benim ömrüm de o kadar kaldı.”

Bu şekilde konuşmasına üzüldüm ve canım sıkıldı. Önce ne diyeceğimi bilemedim. Sonra dedim ki,

“Halacım hiç öyle hemen ölmeye heveslenme. Daha benim düğünümü yapacaksın. Evden senin dualarınla çıkacağım. Sen böyle konuşunca üzülüyorum.”

Halam bu defa dönüp bana baktı. Benim üzülmemem için ne

Gümüşhane'nin etrafını çeviren dağlar.

söyleyeceğini düşündü bir an.

“Sen üzülme evladım. Hemen ölmem ben. Amcamın kızı Hanımcık Hanım benden altı yaş büyük, hâlâ bahçelerde dolanıp duruyor. Daha da çok sene yaşar. Ben de ne kadar yaşayacağımı bilmem ama epey bir ömrüm var demektir.”

Sonra da ekledi;

“Hem biliyor musun Gönül, bu dünyada öküzün iki tırnağının arasında yaşamak toprağın altında yatmaktan iyidir.”

Ama söylediği gibi olmadı halamın. Hanımcık Hanım’dan iki sene önce vefat etti.

Mazi ile Barışmak

Son zamanlarında ölümünden sonrasını çok konuşmaya başladı. Bir gün yine beraber oturuyorduk.

“İnsanlar ölünce öbür dünyada eşlerinin yanına gider, onunla buluşurlarmış,” dedi. “Benim de öbür dünyaya gidince Yaver Efendi’nin yanına gitmem lazım bu durumda.”

Lütfiye halamın bizimle beraber geçirdiği tüm yıllar boyunca Yaver Efendi’nin adını andığı nadir anlardan biriydi. Ayrıca halam başkalarının kocalarından bahsederken sadece isimleriyle hitap etmeyi günah sayar, kendi eşinin ismini bile ‘Efendi’ kelimesini ekleyerek söylerdi.

“Şimdi ben Yaver Efendi’nin yanına gitsem ama o Ayşecik de çalışmaktan, çocuklara koşturmaktan doğru düzgün koca yüzü görmedi. Acaba diyorum, günahdır, Yaver Efendi’yi Ayşe’ye bıraksam da ben babacığımın dizinin dibine mi gidip otursam?”

Böyle söylerdi ama ertesi sabah yine fikir değiştirir, Yaver Efendi’nin yanına gitmeye karar verirdi. Böyle fikir değişiklikleri hep devam ederdi.

Lütfiye halamın bu şekilde konuşmaya başlamasından sonra ben de bir akşam onun bu konuşmalarını babama anlattım. Babam bana,

“Demek ki ablam mazisiyle biraz olsun barışmış,” dedi.

Sonra ben de düşündüm ki halamın kocasının veya babasının yanına gitmeye karar verememesindeki bocalaması aslında o unutmak istediği geçmiş yaşantısının da öte dünya inancıyla beraber tekrar ortaya çıkmış olmasıydı. Kocasını Yaver Efendi onun varlık içinde yaşadığı hayatı temsil ediyordu. Kocasının ikinci evliliği ile başlayan ve onun ölümünden sonra daha da bariz bir şekilde

kendisini ibadete verdiği ikinci hayatının kahramanı ise babası olmuştu.

Ben rahmetli eşim Rıfkı'yı hep çok güzel anılarla yd ederim. Sadece bana değil tüm insanlara karşı her zaman anlayışlıydı. Birine kızs a bile en fazla sadece biraz darılır, o da hiçbir zaman uzun sürmezdi. Ancak bir gün bana çok sebepsiz bir şekilde bağırmıştı. Çok şaşırmıştım. Neden böyle davrandığını sordum, nedenini bilmediğini söyledi. Onu kaybedeli on beş seneden fazla oldu. Hep güzel anılarımızla hatırlarım ama o bağırırışı da bana o kadar dokunmuştu ki hâlâ unutmuyorum. Ben bu kadar küçük bir şeyi unutmuyorken halamın bütün kişiliğini ve hayatını değiştiren bir yarayı unutmasına imkân yok elbette.

Anılarla Uyumak

Güngör ve ben halam ile beraber bahçeye inmiştik. Her zaman oturmayı sevdiğimiz çayın kenarındaki kiraz ağacının altına gittik. Biz otururken halam da abdest almak için çayın içine indi. Bir hafta önce gelen sel suyu Harşit Çayı'nın kenarlarındaki çer çöpü ve yosunları temizlemiş, suyu pırıl pırıl akıyordu. Böyle temiz aktığı zamanlarda halam çayın içinde abdest almayı severdi. Ayaklarını suyun içine uzattıktan sonra bir süre öyle bekledi. Biz Güngör'le kendi aramızda konuşuyorduk ama bir gözüm de halamda. Halam bir hayli zaman öyle ayakları suyun içinde bekledi. Hava oldukça sıcaktı. Sonra abdestini alıp yanımıza geldi. Çoraplarını giyerken Güngör halama,

“Hala, suyun serinliği iyi geldi herhalde,” dedi.

“Ben çocukken ahretliğim olan bir arkadaşına giderdim,” diye anlatmaya başladı halam. “Onların evi de burası gibi Harşit Çayı'nın kenarındaydı. Arkadaşımla beraber bahçedeki söğüt ağaçlarının altında yatar, bazen de ayaklarımızı suya uzatırdık.”

O günleri hatırladığı belliydi ama başka bir şey söylemedi. Masanın örtüsünü çimenlerin üzerine serip üzerinde namazını kıldı. Sonra yanımıza gelip, “Ben şöyle biraz uzanayım,” diyerek bizim de üzerinde oturduğumuz halının üzerine yattı. Başını da Güngör'ün dizine dayadı.

Seneler sonra İstanbul'a taşındığımız zaman bir gün Oltan ile beraber annemi kendi okuduğu Çamlıca Kız Lisesi'ni görmeye götürmüştük. Eve döndüğümüzde annem de böyle yatıp uzanmıştı. Çocukluk günlerini hatırlamak onu çok etkilemişti. Sonra o günlerden bahsetmeye başlamıştı, “Ben de okuyup Halide Edip gibi olmayı çok istemiştim,” diyordu. “Çok mutlu bir evliliğim, mutlu bir hayatım oldu. Çocuklarımı da iyi yetiştirmeye çalıştım ve

Harşit Çayı kenarında otururken.

başarılı olduğumu sanıyorum. Bahtiyarım yani. Ama bugün okulumu görünce hüznlendim. Tüm mutluluğuma rağmen sanki eksik kalan bazı arzularımı hatırladım.”

Ben annemin o ziyaretten sonra uzun bir süre her fırsatta yatıp uyumak istemesini bu hüznlenmesine yoruyorum. Halamın Harşit Çayı kenarında bizim yanımızda yatıp uyuduğu o günü hatırladığımda onun da benzer şekilde mazisini hatırlayıp hüznlendiğini düşünürüm.

Büyükanne

Lütfiye halamın bir resmini bulsam da bu satırların arasına eklesem diye isterdim ama hiçbir resmi yok maalesef. Kendisi resim çektirmez, biz çektirirken de aramıza girmezdi. Belki bir vesikalık resmini torunlarında bulurum diye onlardan ulaşabildiklerimi aradım. Besire ablanın kızı Dilek’le konuşurken bana geçen sene vefat eden annesinin son üç dört ay boyunca hep eskileri hatırlayarak hayal gördüğünü anlattı. Bazen Lütfiye halamın ismini sayıklarmış, “Açın kapıları, pencereleri açın, komşular koşun büyükanne geliyor, o çok kıymetli bir kadındır,” diye seslenir ve kendisi de yatağından kalkmaya çalışmış.

Dilek’ten sonra da Nebiha ablanın kızı Canan’ı aradım. Aslında Ankara’da oturuyorlar. Ama ben aradığımda annesi ile beraber Gümüşhane’deydiler. Bugünlerde başımıza bela olan Corona virüsü yüzünden getirilen kısıtlamalar dolayısıyla Sorda’daki bahçeli evlerinde daha rahat edeceklerini düşünmüşler. Onlarda da resim yokmuş, “Annem büyükanneyi o kadar severdi ki, resmi olsa mutlaka saklardı,” dedi. Nebiha abla, kendisinin hep büyükannenin koynunda büyüdüğünü, öldükten sonra da onun yanına gömülmesini istemiş.

Son Ziyaret

Halamın bizim evimize son gelişinde eskisi gibi sıhhati yerindeydi. Namazını ayakta kılıyor, Kur'an'ını okuyor, tespihini çekiyordu. Bir gün abdestini alıp odaya geldiğinde sanki ayağı bir şeye takılmış gibi sendeleyip yere düştü. Yanına koşup kaldırdık ama ayağının üzerine basamıyor ve yürüyemiyordu. Kontrol edildi, kırığı çıkığı yoktu. Ayağının incindiğini söylüyordu. Ama bir iki gün ayağa kalkamayınca evine dönmek istediğini söyledi. Bu halde gitmesini istemedik ama o ısrar etti,

“Ayşe’yi çok göreceğim geldi,” dedi. Gerçi o İhsan abimlerin evinde kalıyordu ama Ayşe hala ile evleri yan yana olduğu için sürekli beraberdiler.

Çok ısrar edince koluna girip arabaya bindirdiler ve Oltan evine götürdü. Arabada giderken Oltan’a, “Bu bir veda ziyaretiydi, hakkınızı helal edin,” demiş.

Sorda’daki evine gittiğinde de Ayşe halaya, onu son bir defa görmek istediği için geldiğini söylemiş.

Doktorlar halamın bir felç geçirdiğini söylediler. Düşmesinin de sebebi buymuş. Bir daha ayağa kalkamadı. Maalesef bu olayın üzerinden bir ay geçmeden onu kaybettik.

Lütfiye halamın ölümünün üzerinden altmış yıl geçti. Onu hâlâ rahmetle anıyoruz. Derler ki bir insan onu hatırlayan ve anan en son insan öldüğü zaman ölmüş. Dilerim ki benden sonra da çocuklarımız, torunlarımız onu hatırlasınlar. Yüreği sevgiyle dolu bu mübarek insanın ruhu ve hatırası hep bizimle olsun.

